

חיילי הגדוד ומפקדיו!

זכות גדולה נפלה בחלקו של גדודנו להשתתף כגדוד לוחם במלחמת "ששת הימים", מלחמה אשר מנעה השמדת מדינתנו והביאה לנצחון הגדול, אולי, בכל מלחמות ישראל.

הגדוד, אשר גויס במסגרת החטיבה, עסק בתחילה במשימות הגנה בסביבות ירושלים ועם פרוץ הקרבות נקרא לירושלים לבצע משימת התקפה על דיר-אבו-תור, משימה אשר סייעה במישרין לשחרור ירושלים המזרחית, כחלק מן המערכה על העיר הקרובה ללבנו יותר מכל מקום בעולם.

למחרת כיבושה של דיר-אבו-תור קיבל הגדוד את המשימה, אשר לה ציפינו קרוב ל-20 שנה; פריצה לתוך העיר העתיקה. משימה זו בוצעה בידי הגדוד, כאשר שטפנו מכיוון הר-ציון ונכנסנו ראשונים בשער האשפות. רגלינו היו הראשונות — אחרי עשרים שנה — שדרכו על האדמה הקדושה של הרובע היהודי, אשר בעיר העתיקה.

לצערנו לא נמצאים עוד אתנו אותם מפקדים וחיילים של הגדוד אשר קיפחו את חייהם במלחמה זו ואיפשרו במוותם את השגת הנצחון. יהי זכרם ברוך — ואנו נזכרם לעד.

קעת מוטל עלינו לשמור את השגינו אשר הושגו במאמץ כה רב ובמחיר דם חברינו, באותם ימי יוני מלהיבים.

נאחל לכולנו ולמשפחותינו שנות שלום, בטחון ואושר.

ב ב ר כ ה

סגן-אלוף יוסף

מפקד הגדוד

מגדל-דויד ושער-יפו, נשמע רעש, ומרחוב השוק הגיחו הצנחנים. היתה פגישה נרגשת של חיבוקים ונשיקות. אלי הסביר למפקד כוח-הצנחנים שהוא הולך לטהר את מגדל-דויד, אבל הלה הודיעו כי זוהי משימתו שלו, שקיבל ממפקדיו. הפעם ויתר אלי. קצרה רוחו לחזור אל הרובע היהודי ולשוטט בו.

ציונים לשבח

הנני לציין לשבח את סגן פרוינד אורי, על גילוי אומץ-לב, מסירות ודבקות במשימה. להלן תיאור המעשה: ביום 6 ביוני 1967, בזמן ההתקפה על אבר-תור, נע ד"ר פרוינד עם הכוח. כשנודע לו על נפגעים רץ קדימה תוך הפגזה וטיפול בהם. בהמשך הקרב, כשנפגע המג"ד, רץ קדימה שנית תחת צליפות מטווח קרוב ונתן מיד את הטיפול הדרוש.

עוזי נרקיס, אלוף
אלוף פיקוד המרכז

הנני לציין לשבח את סמל זאגא משה על גילוי אומץ-לב, דבקות במשימה והתנהגות למופת בקרב על כיבוש אבר-תור בירושלים. להלן תיאור המעשה: ביום 6 ביוני 1967, בעת ההתקפה על "בית התריסים הצהובים" באבר-תור, הפעיל סמל זאגא משה מקלע כבד. למרות הפגזה כבדה על אזור עמדתו וצליפות, הוסיף להנחית אש רצופה ומדויקת על המטרה ואיפשר על ידי כך את כיבושה של עמדת האויב. פעולתו עודדה את הכוח התוקף ושימשה מופת ליחידתו. סמל זאגא נפצע בפעולתו זו מפגז אויב.

אליעזר אמיתי, אל"מ
מפקד חטיבת ירושלים

נפצעו במלחמה (לבד מן הפצועים קל שנחבשו וחזרו מיד אל השורה): עוזי אברהם, דוד אוזן, דוד אלמלח, יוסף ארוך, יחזקאל אריאלי, ראובן ארליך, לולו ביטמן, יעקב בליליוס, מכלוף בן-חיים, יצחק בן-טולילה, שעמון בן-שושן, אברהם ברקוביץ, דן דביר, שמואל וילנר-לירון, משה ורד, משה זאגא, דוד חג'אג', חיים חוברה, אלחנן טננבאום, מנשה יהנה, שלום ישר, ויליאם כהן, יעקב כהן, משה כהן, יהושע מגזימוף, יוסף מויאל, רחמים מלמה, אורי מנדלברג, משה מנדלוביץ, אברהם מרקוביץ, זכריה משיח, שלמה סבאג, יוסף סגל, ציון סונינו, יוסף סידיקרו, נתן סס, אברהם עזר, חנן פוליטי, חיים פוזנר, חיים קורן, מרדכי קראי, יעקב רוטבליט, מנחם רוטו, נתן ריכני, יעקב שבולת, יצחק שבת, שלום שלם, דב שנער, צור שפירא.

לאחר הטיהור בעיר-העתיקה, שנמשך 24 שעות, עלה הגדוד למנוחה להר-ציון ושם קיבל משימה חדשה, לתפוס את אזור דרום הר-חברון ולטהרו. כוחות הגדוד תפסו מרכזים באזורים כפריים, אספו את הנשק, ערכו סיורים והיו אחראים לבטחון השוטף באזור. לאחר שבוע הועבר הגדוד אל מבואותיה המזרחיים של ירושלים והתבסס בהם. ביום 25 ביוני שוחרר הגדוד. ויתר קורות הגדוד ומלחמתו אשר נלחם וגבורתו אשר עשה הלא הם כתובים על הספר "המלחמה על ירושלים" למשה נתן ועל אלבום פיקוד המרכז ועל גליון קצ"ה של "מערכות".

זו והגיעה לשדה-מוקשים. אלי הורה לחזור כדי לנסות במקום אחר, ועם שהם חוזרים הופיע המג"ד וצעק "קדימה! קדימה!" לאחר זמן סיפר יוסקה: "הייתי חדש בגדוד, ובאותו זמן נדמה לי לרגע שיש לי עסק עם חברה שנסוגים, ואני הוספתי לרוץ קדימה יחידי, אבל נאלצתי לחזור. לא נעים... מיותר לומר שמהר מאוד שיניתי את דעתי עליהם".

עתה החליט אלי לפרוץ דרך קיר-פח היישר אל עמדות הלגיון. הללו נמצאו ריקות ונכבשו בלי מלחמה. משם הוסיפה הפלוגה להתקדם כדי להגיע אל הכביש המוליך אל שער-האשפות. את הכביש הזה זכר אלי עוד מימים עברו, ועתה ביקש להאמין שעודנו קיים, ואמנם הגיעו אליו, אבל מצאוהו חסום בערימה ענקית של סבך-תיל, ומזה ומזה שטחים ממוקשים. באותה שעה אף נתגלתה למלוא העין החומה כולה, משער-ציון עד שער-האשפות. לא היו בידי הפלוגה אמצעים לפרוץ גדרות או מיקוש, כי הכלים והחבלנים רוכזו בפלוגה א', שנועדה לכתחילה לפריצה. אלי חשש שתיפתח עליהם אש מן החומה, והורה לשני סמלים להשתרע על סבך-התיל כדי להעביר על גביהם את הכוח ולהס-תלק מן השטח החשוף. עד שהסמלים רצים תפס אלי שבעצם אין יורים אליהם, והוא עיכב את הסמלים והורה לפלוגה לחזור מרחק קצר על עקביה — פשוטו כמשמעו, כי השטח מסביב היה ממוקש והם נזהרו לדרוך רק במקומות שכבר עברו בהם — אל מאחורי גדר-אבנים שנתנה מחסה מן החומה. עד שהפלוגה חוזרת אותו מרחק קצר, חזרה גם ההיסטוריה על עצמה ושוב פרץ המג"ד קדימה וקרא "למה אתה חוזר?" אלי הסביר לו את שיקוליו ולבטיו, ושניהם יצאו יחד לחפש דרך בטוחה יותר. מעל לגדר-אבן צפו אל שער-האשפות וראו את מחנה-הלגיון שבהר-ציון והנה הוא ריק, וכל העמדות ריקות. אז הורה יוסקה לבנות מדרגות מארגז-ירקות שהיו בשטח ("תנובה") מימי מלחמת-השחרור), והפלוגה כולה עלתה ועברה. בכך נסתיים כיבוש הר-ציון.

פתאום נתגלו לפני הפלוגה, כאילו צצו מבטן-האדמה, ראש-המטה ועוזרו צ'יטה, מטיילים להם בשטח כמו שני "פראירים". הפלוגה נדהמה — ואחר-כך צחקה. התברר שעד שהפלוגה עושה דרכה לשם בזהירות, משתדלת לעקוף שדות-מוקשים ונכונה

בכל רגע להיכנס בקרב-אש, כבר ידעו שני אלה שהאויב הסתלק מהר-ציון והם הגיעו לשם בדרך שהגיעו והקדימו את הפלוגה. משום-מה לא ידע הגדוד על כך והוא הונח לגשש דרכו במתח של טרם קרב.

יוסקה ביקש מראש-המטה רשות להוסיף ולהתקדם, וכשניתנה הרשות הורה להתקדם במהירות אל שער-האשפות. עדיין נשקף איום מן החומה, ובאין אמצעים וסיוע למלחמה בחומה הורה אלי לפלוגה לרוץ ולא להיעצר עד שתגיע לשער-האשפות. סמוך לשער עצר את הפלוגה במחסה, ויצא עם הרץ שלו אל השער. הוא פתח בו בזהירות סדק צר, לצורך תצפית בלבד, ובדק במש-קפת את גגות הבתים השולטים על השער מבפנים, וכל חלון וכל קרן-רחוב, אך לא גילה כלום. היתה דממה מוחלטת. אז פתח את השער לרוחה והכניס את הפלוגה פנימה. ואז ראה פתאום דבר שלא הבחין בו קודם רק משום שלא חיפש אחריו ולא ציפה לו — על כל הבתים התנופפו דגלים לבנים לאות כניעה. האנשים תפסו עמדות, והמג"ד שאל את אלי אם יצר קשר עם 69 (המספר בדוי מטעמי צנזורה). באותה שעה אף לא ידע אלי מהו המספר הזה. הכוונה היתה לחטיבת-הצנחנים שפרצה באותה שעה בשער-האריות, ודבר זה לא היה ידוע לאלי כלל. הוא ביקש רשות להוסיף ולהיכנס לתוך העיר, אבל יוסקה עיכב אותו כי רצה לתאם תחילה עם הצנחנים את גבול הגזרות ביניהם ולחכות עד שתבואנה עוד פלוגות מן הגדוד. בינתיים הודיעה פלוגה א' שהיא בדרך מהר-ציון לשער-האשפות.

האגדה מספרת שלבסוף נבהל המג"ד מפני קוצר-רוחו של אלי. "כשראיתי את העינים שלך פחדתי שתרצח אותי נפש אם לא אתן לך להתקדם", סיפר יוסקה לאלי לימים. לבסוף ניתנה הרשות, ולאחר שנשא אלי נאום קצר באזני הפלוגה ונתן הוראות חמורות בדבר הזהירות בפתיחה באש, יצאה הפלוגה אל הרובע היהודי וסרקה אותו. שם התפצלו — כוח אחד בפיקודו של סגן משה יצא לאורך החומה לטהר את שער-ציון ואת עמדת-הפינה ולהגיע עד ה"קישלה", ואלי ועמו שאר הפלוגה המשיך דרך רובע-הארמנים והגיע אל ה"קישלה" וטיהר אותו, ושם פגש את הכוח האחר. אין צריך לומר כי אלי לא נזקק כלל למפות — הוא הכיר "כל חור" בעיר העתיקה. עד שאלי נותן תדריך לכיבוש

כיבוש הר ציון והרובע היהודי של העיר העתיקה

הקשר שבינתיים הגיעה לכאן רק קבוצת-הסיור, אין די רכב, והגדוד יגיע רק תוך שעה. ואז התערב אלי וזרק את ה"פצצה" שלו: הוא גילה שיש לו בהר-ציון פלוגה ערוכה ומוכנה לפעולה... איך הגיעה הפלוגה לשם? להבנת הדבר הזה עלינו לחזור כעשרים שנה לאחור, לימי מלחמת השחרור, אל הזמן שאלי, יליד העיר העתיקה, היה מצעירי הלוחמים מגיני הרובע היהודי, ובגיל 16 יצא עמם בשבי הלגיון. בזה יש להסביר מה דחף ודרבן את אלי, מדעת ושלא מדעת, בכל מעשיו ביום ההוא. לבו אמר לו שהיום הוא חוזר הביתה, אל בית-גידולו מילדותו בעיר העתיקה, וגמלה ההחלטה בלבו להיות ראשון. לפני היציאה לסיור, עוד קודם שידע לאן הולכים, לחש לו לבו משהו, והוא הורה לסגנו לארגן ולצוות את הפלוגה ללחימה בשטח בנוי, ולהכינה לנסיעה בכל רגע. כשהגיע קבוצת-הסיור אל פתח מנהרת ימין-משה, ואלי שמע שעולים על הר-ציון, ידע מיד שמשם קצרה מאוד הדרך אל העיר העתיקה. מיד שלח את הרץ שלו — חייל מן המעולים בפלוגה שליווה את אלי יומם ולילה ולא מש ממנו — להביא את הפלוגה מהר ככל האפשר אל מנהרת ימין-משה. לאחר שהורה המג"ד לאלי להישאר למטה ולא שיתף אותו בתצפית, לא יכול אלי להשלים עם הדבר והוא פנה על דעת עצמו אל מפקד פלוגת החק"ש שהחזיקה את המקום ושמע מפיו הסברים על הגיזרה. בתוך כך נודע לו שפלוגתו הגיעה לימין-משה, והוא הורה להעלותה בזהירות אל קבר-דוד שבהר-ציון...

כיון ששמע יוסקה כך, מיד "קפץ על המציאה" וקרא: "אז למה אתה מחכה?" יאקי, מ"פ א', שראה עצמו כאילו "עקבוהו פעמיים", נאלץ בלב כבד להשלים עם העובדה החרוצה הזאת ולהסתפק בתפקיד הגל השני. (בינתיים החל שאר הגדוד לנוע, אף כי בתחילה באיטיות, כי פלוגתו של אלי "גנבה" את שני האוטובוסים, ועד שחזרו לא ידע הסמג"ד מוישה מה קרה להם). אלי לא הכיר את אזורי המיקוש, לא שלנו ולא של האויב, וביקש לו שהות לסייר לאורך הגדרות כדי למצוא מקום מתאים לפריצה. אבל המג"ד יוסקה נתגלה לנו כאחד מאותם "סוסים המתפרצים קדימה שצריך לבלום אותם", כמאמר המפורסם, ומה גם שחזקה עליו פקודת החטיבה להזדרז, והוא לא נתן לאלי שהות לסייר והורה לו על דרך-פריצה. הפלוגה יצאה בדרך

בשעות הבוקר המוקדמות של יום ד' ה-7 ביוני, יצא המג"ד יוסקה עם אנשי המטה שלו לסיור לקראת המשימה החדשה. ממפקדי הפלוגות הרובאיות לקח עמו את סרן יאקי, מפקד פלוגה א', ואת סרן אלי, מפקד פלוגה ד'. קבוצת-הסיור יצאה בטנדרים אל ימין-משה, ושם נתברר ליאקי ולאלי שהמשימה החדשה של הגדוד היא כיבוש החלק הערבי של הר-ציון. בימין-משה נורתה אל קבוצת-הסיור אש מעמדת-הפינה שבחומה, והם הוצרכו לתפוס מחסה. הקבוצה עלתה אל הר-ציון דרך מנהרת ימין-משה, וחלק מן הדרך בזחילה תחת אש. בהר-ציון הישראלי עלו לתצפית על גג עמדה. בגלל הצפיפות הורה המג"ד למ"פ ד', אלי, להישאר למטה. לפלוגה א', שלא השתתפה בקרב על אבו-תור והיתה רעננה מכל הפלוגות, הועיד המג"ד את תפקיד פלוגת החוד הפורצת בכיבוש הר-ציון. עתה עמד יוסקה עם יאקי, מ"פ א', בעמדת התצפית, ויחד תיכננו את כיבוש הר-ציון הירדני. אחר-כך עלו קציני הסיוע ותיאמו את תכנית אש-הסיוע. לאלי, מ"פ ד', הועיד המג"ד את תפקיד הגל השני, לצורך תגבור ועתודה. בינתיים הגיעו פקודות דוחקות מן החטיבה להזדרז ולצאת לכיבוש מיד. ואז שמע אלי את המג"ד מודיע במכשיר

אותו לילה היה אחד הלילות הקרים של ירושלים, והאנשים לבשו את מעילי הלגיון ורעדו מקור וצפו באש הקרבות שהתחוללו סמוך לאוגוסטה ויקטוריה.
ב-0200 הוחלפה הפלוגה על-ידי פלוגת-חק"ש ויצאה אל שטח כינוס חדש.

את הלילה ההוא, אור ליום ד' ה-7 ביוני, עשינו בשטח-הכינוס החדש, בחורשה שאליה הועברנו לאחר הקרב על אבו-תור. כל איש ואיש חפר לו בחשיכה שוחה אישית לשינה קצרה בשארית הלילה. לרובנו היתה זו שינה ראשונה למן שחר יום ב' ה-5 ביוני, ואף-על-פי-כן היתה שנתם של רבים טרופה. 65 מחברינו — 16 חללים וכ-50 פצועים (לבד מן הפצועים קל שנחבשו וחזרו אל השורה) — לא היו עמנו בלילה ההוא, והפרצות ניכרו בכל חבורה של רעים, והשרו אווירה של מועקה וצער, אף כי עדיין הלומים היינו מכדי להעריך נכונה את גודל האבידה; רק בלילות הבאים עתיד כל איש ואיש, בשעת חשבון-עולמו על משכבו, להשיג ביתר בהירות כי אכן מי שהלך לא ישוב עוד. ביחוד קשה היתה עלינו באותו לילה אבידתו של מיכה המג"ד, שנסכה בלב רבים הרגשת יתמות.

עם שחר הגיע אלינו סגן-אלוף יוסקה, המג"ד החדש, שהועבר אלינו מאזור רצועת-עזה, ומיד קיבל הגדוד זריקה של עידוד. בהליכותיו הבוטחות ובדבריו המרגיעים קנה לו יוסקה מיד אמון בלב האנשים. הוא סיפר לנו שכבר נפל בגורלו פעם להחליף את מיכה, לאחר שנפצע מיכה במלחמת-סיני ב-1956, ועתה הוא מחליף אותו שוב...

מסתבר שהריפוי הטוב ביותר הוא בעיסוק. לא ניתנה לנו שהות רבה לחטט במאורעות יום אתמול ולהשיג אותם לאשורם. המל-חמה עדיין לא נסתיימה, ומשימה חדשה הוטלה על הגדוד. בתוך התכונה והפעילות נשתכח העבר לזמן-מה, והעיניים היו נשואות אל העתיד.

בכוח (המטהר-לשעבר, לפי התכנית המקורית) של יעקב, שנפגע אף הוא. ישראל היה עתה מפקד הכוח המטהר האחד (במקום שניים בתכנית המקורית), וכיבוש הבונקר יועד עתה כמשימה לפלוגה כולה לאחר כיבוש בית-התריסים. יורם, הסמ"פ, היה עתה למפקד הרתק. ראוי לציון את חוליות-החבלנים שהיו טובות מאוד, ועתה התארגנו מחדש והכינו שוב מטעני פריצה. ביחוד בלט ביניהם חיים קטריבס, שפעל ללא לאות ובאומץ לבי. שוב נקבעה תכנית פעולה עם מפקד הטנקים, וכאמור, באיחור של 45 דקות, על אף האסון וההלם הכללי, יצאה הפלוגה המצומצמת לבצע את המשימה.

התנועה נעשתה במהירות כשהפלוגה ערוכה בטור דק. עמדות הלגיון בהר-ציון ספגו את אש הטנקים, והאויב ב"בית-המחלקה" (עייין למעלה) כבר התמוטט למעשה. במצפה אבו-תור נערכה תצפית מפקדים והכוח נשתהה עד שהתכנס ועד שתונחת אש מרגמות על העמדות בהר-ציון. לאחר הקרב התברר שההמתנה היתה לשוא, כי האש הונחתה על הר המשחית. הרתקים התמקמו בתחתית מצפה אבו-תור. הטנקים יצאו לעוד מחזור של התקפה והפלוגה הגיעה אל הגדר. כאן מוקם עוד רתק והכוח של משה פרץ את הגדר ואת קיר הבנין. מרגע שנפרצה הגדר לא נורתה עוד אש מן הבית, האויב ברח.

עד שמשה מסיים את הפריצה נקרא ישראל וכוחו לטהר את הבית, אבל הם נשתהו בגלל אש מדוייקת שנורתה עליהם מהר-ציון ונקלעו לתוך מסך-העשן הכבד שהרימה הפלוגה, ובמקום להיכנס בפריצה החלו לקפוץ מן הכביש אל משטח בית-התריסים. הפרש הגבהים היה כמה מטרים, ושני אנשים נקעו את רגליהם. מאחר שבוששו לבוא, טיהרו משה ואנשיו את הבית במקומם, וכשהגיע הכוח של ישראל פנה לטיהור סביבתו הקרובה של הבית. כשהושלם הטיהור התארגן ישראל ליציאה לעבר הבונקר, והפלוגה דיווחה על כך למפקדת הגדוד. מן המפקדה באה הוראה לעכב את היציאה אל הבונקר, ובסופו של דבר נתקבלה הוראה לא לכבוש את הבונקר ולארגן את הכוח במקום.

מבנים; רק לאורך גדר-הגבול פזורים בתי-האבן של השכונה והגדרות והעצים והשיחים, וכל אלה יורדים לאורך הגדר אל הכביש התחתון. השטח שמערב לבית-התריסים חשוף ומגודל קוצים. הדרך לבית-התריסים חשופה לתצפית ולאש אויב, מבית-המחלקה ומעמדות הלגיון שעל הר-ציון. ממעלה אבות-היהודית אין רואים כלל את בית-התריסים.

בית-התריסים עצמו נראה מבוצר ועל גגו עמדה מבוצרת ביותר. חצרו נמוכה מן הכביש התחתון וחלונותיו האמצעיים צופים בגובה הכביש. השיפוע מן הכביש אל החצר אינו אלא קיר-תמך לסוללת-הכביש. שליטה על בית-התריסים היתה רק מהר-ציון שמצפון לגיא וממקום התצפית. כן נראה שממצפה אבות-היהודית יושביה יש שליטה טובה על הבית.

על פי הנתונים גובשה תכנית לכיבוש בית-התריסים וסביבתו הקרובה וכיבוש הבונקר, במסגרת התקפת-הגדוד. נקבעה גם תכנית קשר ואופן פינוי נפגעים. המג"ד קיבל את עיקרי התכנית, ראה את הקושי בהצבת תול"ר ובהתקרבות אל היעד, והחליט להקצות שני טנקים לסיוע בזמן ההתקרבות (לא לעצם הלחימה על היעד). מכל מקום עדיין לא נקבעה דרך-גישה טובה אל היעד, והמ"פ עוזי ביקש וקיבל רשות "לחטוף" עוד סיור מהיר בפרק-הזמן שנשאר. בסיור המהיר הצליחה הקבוצה לראות שדרך-הגישה היחידה במסתור מוליכה דרך ביתו של הצייר דדי בן-שאול ומשם במדרגות המוליכות צפונה כלפי מטה אל מצפה אבות-היהודית ואל צדו המערבי של בית-התריסים, מקום שאמרו לפרוץ את הגדר. מצפה אבות-היהודית וסביבתו נראו כמקומות טובים להצבת הרתקים הקרובים. אז חזר הסיור אל מפקדת-הקו ושם נקבעה התכנית הסופית והושלמה קבוצת-הפקודות. משם חזר הסיור אל מקום ריכוז הגדוד במושבה הגרמנית, ושם נבדקו ההכנות האחרונות, הוכנו מטעני החבלה, הכוח צויד לצורך המעבר במסתור בקטעים החשופים של הדרך ליעד.

ב-14:30 לערך יצאה הפלוגה בדרכה לאבות-היהודית, עקפה את בית-המדפיס הממשלתי החדש ונכנסה לשכונה מצד דרום. בכניסתה לרחוב הראשון של אבות-היהודית, המקביל לדרך בית-הלחם, נראו הטנקים חונים בדרך בית-הלחם, והמ"פ יצא אליהם כדי לתאם אתם את ההתקפה.

כשחזר המ"פ לאחר כמה דקות אל מקומו בראש הטור הפלוגתי, נוכח לדעת שבאותם רגעים ספורים שפרש מן הפלוגה נחת עליה אסון. בהפגזת האויב שניתכה באותה שעה על השכונה נחתו כמה פגזים בתוך ריכוז של אנשי הפלוגה, ולעיני המ"פ נגלה מחזה קשה: אנשים הרוגים ופצועים מוטלים פזורים על הכביש ולצדו ובחצרות הבתים, כלי נשק פזורים, ואנשים המומים שלא נפגעו המנסים להתגבר על תדהמתם ולעזור לנפגעים ולפנותם. מאוחר יותר נתברר שכמעט שליש הכוח נפגע — 4 הרוגים: פנחס קריספל, מאיר רול, יצחק ממון ויעקב קפוטה, ו-18 פצועים.

הישגה הגדול של פלוגה ב' ביום ההוא הוא התאוששותה והתארגנותה המהירה מחדש לביצוע המשימה. תוך 45 דקות יצא כוח מצומצם של 45 אנשים בלבד, מאורגן ומצוות מחדש, לביצוע המשימה. סגן יורם, הסמ"פ, שנתלווה אל מפקדת הפלוגה, אירגן את פינוי הנפגעים, והמ"פ והמ"מים התחילו מיד לארגן את הפלוגה מחדש.

בינתיים חלו גם כמה שיבושים בתכנית. הטנקים, שלא ידעו על העיכוב בהתקדמות הפלוגה, נכנסו לפעולה לפי לוח הזמנים שנקבע עם המ"פ, ולאחר שירו חיכו עד בוש ולבסוף חזרו למקום היציאה. גם כנתת המק"כ מן הפלוגה המסייעת וצוות המאג הספיקו להתמקם כמתוכנן ופתחו באש, אבל בגלל העיכוב בהתקדמות שאר הפלוגה נחשפו במהרה לאש הלגיון, ובתוך עשר דקות נפגעו כל הצוותות בהפגזת-אויב מדויקת.

המ"פ הודיע למג"ד שיש לו נפגעים (באותה שעה עדיין לא ידע את המספר המדויק), ושהוא מארגן את הפלוגה מחדש. המג"ד מיכה פייקס מסר יישר כוח וביקש להחיש את ההתארגנות. אבל ההתארגנות התנהלה בעצלתים. אנשים היו המומים וחלקם איבדו את האמון ביכולתם לשוב ולבצע את המשימה. מפעם לפעם נחתו פגזים באזור והאנשים נטו לחפש מחסות. לפיכך נערך מסדר פלוגתי ברחוב העולה אל השכונה מדרך בית-הלחם. בינתיים הושלם פינוי הנפגעים ונתברר שיעור האבדות לאשורו. רוב הנפגעים היו מן הכוח הפורץ בפיקודו של משה. וכך צוותה הפלוגה מחדש:

משה נשאר בפיקוד הכוח הפורץ, אבל כוחו שרובו נפגע, הוחלף

אורי, ראיתי שכל חייל שבא לעברי מצטרף אלי פתאום בשכיבה כשהוא פצוע.

ראשון נפצע החייל משה כהן בראשו; אברהם ברקוביץ ניסה לדלג אחריו ונפצע בלסתו. הסמ"פ סגן חיים הג'ינג'י, שתפס מקום כעשרה מטרים מימין לפירצה ופתח באש לפנים, הבחין בעמדת-אויב מימין ופתח באש לעברה וזרק לעברה רימון עשן ורימון התקפה, אך לא פגע, וכשראה את המ"פ וסמל-הקשר מוקי עוברים בפירצה קם ופנה שמאלה כדי לעבור בה גם הוא, ומיד נפצע בברכו ונפל והוסיף לירות לפנים ואז נפצע שוב בידו באש העמדה שמימין (מדרום), ונשאר מוטל על הארץ. בשארית כוחותיו השליך רימון עשן למרחק שני צעדים לשמאלו וכמעט נחנק בעשנו, וזעק כמה פעמים "עשן, עשן! תזרקו רימוני עשן, אידיוטים!" אברהם, מפקד אחד הכוחות המטהרים, ידע שעליו למהר ולעבור בפירצה, ושאל אל הסמל שלו: "פנה את הנפגעים מן המעבר!" ושניהם רצו אל הגדר — ומיד הצטרפו שניהם אל ערימת הפצועים, אברהם פצוע ברגלו והסמל בחזהו.

על המבוכה שהשתררה השתלט סגן קוטי מפקד כוח-הפירצה. מבעד לערפל-הקרב שנוצר ראה מה חמור הניתוק בין הכוחות ומיד פעל באומץ-לב. מאי-שם שמע את צעקתו של הסמ"פ הפצוע: "אידיוטים, תזרקו רימוני עשן!" ובחסות מסך-עשן הצליח להעביר בפירצה את נתן, מפקד כוח-המטהרים האחר, ועמו שני חיילים. אחר-כך החל להעביר את הפצועים אל מאחורי קיר-המגן של הרתק, ובדרך נס לא נפגע הוא עצמו. בינתיים הצטרף אליו סג"מ אהרון שנשלח על-ידי המ"פ, ויחד הצליחו לפנות את כל הפצועים מן הפירצה. ובינתיים אף העתיק האויב את אשו עם כיוון התקדמות הפלוגה והיה יורה אש מדויקת אל "בית-המחלקה" והרחוב שבמזרחו, ולא היו עוד נפגעים בפירצה. עתה עבר כוח-המטהרים של אברהם הפצוע, בפיקוד סמל עזרא רפאלי, ומחלקת העתודה בפיקודו של סגן יעקב. סגן נתן, שכבר עבר, כאמור, קודם, פגש את המ"פ בבית-המחלקה ונצטווה לכבוש את "בית העתודה הקטן". בצאתו לשם נפצע מכדור צלף. מיד נשלח סגן אורי להחליפו ותפס את הבית. סגן יעקב, מפקד כוח-העתודה, נצטווה ב"בית-המחלקה" לתפוס את "בית-העתודה הגדול" בחיפוי כוח-הרתק שהועתק בינתיים אל "בית-המחלקה".

בכיווש "בתי העתודה" וטיהור הבתים הסמוכים הסתיים הקרב. לאחר חשיכה הוחלפה הפלוגה בפלוגת חק"ש והועברה לשטח כינוס חדש.

פלוגה ב' בקרב אבו-תור

בקבוצת-הפקודות שערך המג"ד בעין-כרם בבוקר יום ג' לקראת קרב אבו-תור, הוטל על פלוגה ב', בפיקודו של סגן עוזי, לכבוש את "בית-התריסים הצהובים" (להלן בקיצור — בית-התריסים) ואת הבונקר שלמזרחו. במסגרת ההתקפה הגדודית על השכונה. מיד ניתנה לפלוגה פקודת התראה לצוות את הכוח בשלושה כוחות-משנה — כוח פורץ, שעיקרו מחלקתו של משה, ושני כוחות מטהרים שעיקרם שתי המחלקות האחרות, של סגן יעקב וסגן ישראל.

קבוצת הסיור הגיעה סמוך לקונסוליה הבריטית שליד תחנת הרכבת, אך התברר שהתצפית משם גרועה ובית-החולים לחולי עיניים והעצים שמסביב מסתירים את היעד, וכן נתגלה הסיור לחומת-העיר העתיקה והיה צורך דחוף להעתיק אותו למקום אחר — אל סביבת ביתו של שלמה באום, ממזרח לבית המדפיס הממשלתי הישן. משם היה אפשר לצפות על החזית המערבית של הבית ועל צדו הצפוני. נערכה תכנית כללית לביצוע המשימה. כאשר פנה הסיור לחזור אל מפקדת הקו באבו-תור היהודית, הבחינו בו חיילי הלגיון בבית-התריסים ובחומת העיר העתיקה וניתכה עליו אש מדויקת למדי, ורק בקושי נחלצה הקבוצה בלי נפגעים. ב-12-30 הגיעה קבוצת הסיור אל מפקדת-הקו.

מן הסיור ומן הידיעות נתברר כי בית-התריסים שוכן על המדרון הצפוני של השלוחה שעליה עומדת שכונת אבו-תור. מדרון זה יורד בתלילות רבה אל נחל קדרון, ובעצם אינו אלא הצלע הדרר-מית של גיא בן-הנום. מסמוך לעיקול דרך בית-לחם אל תחנת הרכבת יוצאים שני כבישים מזרחה וחוצים את המדרון הצפוני של אבו-תור ממערב למזרח. הכביש העליון מוליך אל מצפה אבו-תור, ושם הוא מסתעף לסימטאות המוליכות לעומק השכונה; הכביש התחתון מוליך אל בית-התריסים ועובר כ-30 מטרים מדרום לו. את שני הכבישים חוצה גדר הגבול ההולכת מדרום לצפון דרך מצפה אבו-תור. המדרון רובו חשוף ואין בו

נפרצה בעזרת הבונגלור הראשון. מיד לאחר פריצתה נתגלתה בין הקוצים עוד גדר דו-שיפועית, וקוטי זינק בראש חוליה אחרת והם פוצצו אותה וצעקו "פירצה! פירצה!" מיד קרא המ"פ: "כוח-אורי אחרי!" ורץ בפירצה, ולתדהמתו גילה עוד גדר (שלישית) תלתלית. באותה שעה כבר שרקו צורות מסביב לפירצה, וגם אזלו הבונגלורים, ובפקודת המ"פ השתרע הצוער מנחם על הגדר והמ"פ וכוח אורי דילגו על גביו ועברו. ראשון רץ החייל טננבאום ונפל במדרגה שגבהה 2.5 מטרים ושבר את רגלו. אורי נצטווה להמשיך והמ"פ נשתהה לקרוא לכוח-אהרון ונוכח לדעת שהאש על מקום הפירצה גוברת ונעשית יותר מדויקת. מיד חזר אורי והודיע למ"פ כי "בית-אורי" נעול ואי-אפשר להיכנס. המ"פ ירד לשם והטיל רימון בחלון ובו במקום ויתר על הרתק הקרוב בבית-אורי והורה לאורי להישאר במקומו במחסה.

אהרון הוזנק בצעקה, והוא ועוד חייל אחד בלבד, אריה מינ-טקביץ, אגפו את "בית-המחלקה" וחיפשו בו מקום נוח לפוצץ ולפרוץ קיר, ובמהרה חזר אהרון וצעק אל המ"פ בשמחה: "יש פתח מוכן!" עתה הזעיקו בצעקות את הכוחות המטהרים של אברהם ונתן, אך הללו לא נענו ולא באו, מסיבות שיתבררו להלן. בינתיים נפתחה אש מן הקומה השניה של "בית-העתודה הגדול" ואריה פגע בעמדת-האויב פגיעה ישירה בפצצה שניה ושיתק אותה. משבוששו המטהרים לבוא החליט המ"פ לא להמתין להם עוד, והוא והסג"מ אהרון נכנסו ב"פתח המוכן" אל "בית-המחלקה" וטיהרו אותו בצרורות וברימונים, ואריה והקשר מאבטחים כלפי "בית-העתודה הגדול". משנסתיים הטיהור יצאו המ"פ ואהרון אל המרפסת המזרחית של "בית-המחלקה" וראו כי עדיין לא הגיעו המטהרים. עוד המ"פ מדווח למג"ד "בית-המחלקה בידי", והנה פגע כדור בידי. עד שהוא חובש עצמו ושולח את אהרון לברר מדוע מתמהמהים המטהרים, נשרט שוב פעמים בגבו.

מפני מה בוששו המטהרים ושאר הפלוגה לבוא? נתברר שפיוץ הבונגלורים משך עליו את אש מקלעני האויב וצלפיו שבהר-ציון, ובמהרה כיסו בה את מקום הפירצה. סיפר הצוער מנחם (שהש-תרע על הגדר השלישית): "אחרי שעבר עלי המ"פ והכוח של

בפיקודו של רס"ן יעקב א', את כיבושם וטיהורם של "בית-המחלקה" ועוד שני בתים סמוכים לו (ייקראו להלן "בית-העתודה הקטן" ו"בית העתודה הגדול") בשכונת אבו-תור. כשיצאו המ"פ וחבורת קציניו לסיור ולתצפית על היעד נלכדו באחת החצרות באש מקלעים ומרגמות, וכששינו עמדתם נלכדו שוב באש אויב שחסמה את הדרך לעמדות התצפית. אחר-הצהרים יצאו שוב לתצפית ושוב גילה אותם צלף, אבל הפעם הצליחו יותר לצפות על היעד ולבחור מקום פריצה ועמדת-רתק. בעמדת-הרתק ערך המ"פ את תכנית הפעולה וחזר אל הפלוגה במפקדה באבו-תור. הסמ"פ, סגן חיים הגיי'נגי, החל לכנס את הפלוגה לקבלת פקודה במרתף מפקדת-הקו, אבל הצפיפות בפנים היתה גדולה וחלק מן האנשים לא הצליחו להיכנס ובאותה שעה החלה הרעשה של האויב, וארבעה חיילים מן העומדים בחוץ נפצעו ופוננו מיד לבית-החולים "הדסה".

על פי הידיעות המוקדמות והתצפית ישבה ב"בית-המחלקה" מחלקת אויב; באזור הפעולה התקיימה פעילות ערה של צלפים; כדי להגיע אל "בית-המחלקה" היה צורך לפרוץ את גדר-הגבול העוברת לכל אורך אבו-תור. על הפלוגה לכבוש את "בית-המחלקה" בהתקפת-יום ללא סיוע (חוץ מן ההרעשה הכללית של הגיזרה), להשמיד את מחלקת האויב היושבת שם, ולתפוס את "בית העתודה הקטן" ו"בית העתודה הגדול", הכל עד אור אחרון. דבר זה ייעשה בארבעה שלבים: א) מיקום רתקים (כוח-יוסי) ופריצת הגדר (כוח-קותי); ב) תפיסת בית קרוב יותר (להלן ייקרא "בית-אורי") ל"בית המחלקה" וניצולו לרתק קרוב (כוח-אורי); ג) ופריצת פתח ב"בית-המחלקה" בעזרת חומר-נפץ (כוח-אהרון); ד) טיהור "בית-המחלקה" (כוחות אברהם ונתן); ז) תפיסת "בית-העתודה" (כוח-יעקב) והתארגנות.

כיצד התנהלו הדברים למעשה בשטח: — בגלל ההרעשה והצל-יות נעו הכוחות אל עמדות-הרתק בשיטת ההסתננות. ראשון כוח-הרתק (יוסי), אחריו כוח-הפריצה (קותי), אחריו המ"פ עם כוח-אורי, ואחריו אהרון ושאר הכוחות לפי סדר הפעולה. לאחר שהתארגן כוח-הפריצה פתח כוח-הרתק באש יעילה מאוד מכל הכלים. מקום הפריצה היה מדרום-מזרח ל"בית-המחלקה" במקום שהסתיר אותה "בית-אורי" מבית-המחלקה. גדר-הגבול

פלוגה ג', סיפר המג"ד, כבר כבשה את "לולב" ועומדת לעלות על ה"אצבע". לכן הורה לאלי לארגן את כוחו באופן שיוכל לסייע לפלוגה ג' באש לפי קריאת הקרב. אלי יצא ומסר לדן "הוראה זו. והנה ראה המ"פ מרחוק קבוצה של ארבעה לגיונרים שנסוגו כנראה מאזור "בית-המחלקה" (עיין להלן, הפלוגה המיוחדת) לעבר עמדת "אריה", כי לא ידעו מן הסתם שאזור "אריה" כבוש. עתה היו מתקרבים מגבוה ומאחור אל בית שבו הציב המ"פ עצמו אנשים מכוח ד', ואלי חשש שהללו יופתעו מערפם ויחוסלו, וחש לשם להזהירם. כשהגיע סמוך לשם התברר לו מפי הסמל קדמי כי המ"מ משה העביר את אנשיו על דעת עצמו אל בית אחר, השולט טוב יותר על השטח.

עד שאלי משוחח עם הסמל קדמי, קיבל קריאה באלחוט לגשת אל המג"ד מיד. אלי יצא למקום שנפרד מן המג"ד, אבל בדרך הפנו אותו אל מקום אחר. שם מצא את המג"ד מוטל בתעלה, פצוע פצע אנוש. אלי הגיש לו עזרה ראשונה ושלח רץ אל הרופא והודיע לסמג"ד, ובניתיים שמע מפי הקמ"ן ג'וני מה התרחש.

נתברר כי לאחר שניהל המג"ד את ההתקפה זמן-מה מעל גג עמדת "אריה" היהודית, עד שעברה פלוגה ד' את הגדרות, החליט לרדת אל אזור הלחימה ולנהל את ההתקפה מלמטה. שם פגש, כאמור, את אלי והורה לו להיות מוכן לסייע לפלוגה ג' ואחר-כך עברו הוא ועמו הקמ"ן ג'וני, סמל הסיירים אברהם ושני קשרים והתמקמו בתוך תעלה לרגלי גדר בטון גבוהה שתמכה חצר של בית, בתוך שטח של מטעים, וכך ישבו פניהם מזרחה וצפו על השטח. סמל הסיירים אברהם נשלח משם בשליחות מסוימת ונשארו המג"ד, הקמ"ן ושני הקשרים. פתאום קפץ מן הגדר שמאחור לגיונר, רובהו בידו, ומסר את עצמו. ג'וני לקח מידיו את רובהו והשכיבו בתעלה. אחר-כך קפצו בבתי-אחת עוד לגיונרים ותוך כדי קפיצתם נשמעה יריה. מיכה פייקס אמר אל ג'וני: "נפצעת, תחבוש אותי". ג'וני גחן עליו וניסה להפוך אותו ולבדוק את הפצע שבגבו. באותה שעה קפץ עליו לגיונר בתעלה ומיד התגלגלו בהתכתשות גוף-אל-גוף לחיים ולמוות. לבסוף הצליח ג'וני להתיש את הלגיונר בחניקה ולחסלו ביריה. עד לאותה שעה כבר היה מיכה גוסס ונטול הכרה. אלי הוזעק אל המקום על-ידי הקשר. מסתבר שמאותם ארבעה לגיונרים קפץ

הראשון ומסר את עצמו, אחד שבר רגל בקפיצתו ונשאר במקומו, אחד נשאר בבית וחוסל בידי הסמל קדמי, והאחד — אולי הוא שירה במג"ד — נאבק עם ג'וני וחוסל.

הרופא, סגן ד"ר אורי פרוינד, רץ מתחנת האיסוף הגדודית דרך החזית והגיע אל התעלה, אבל לא נשאר לו אלא לקבוע את מותו של מיכה. על מעשהו זה ועל פעלו בכלל ביום ההוא בהצלת הפצועים זכה ד"ר אורי פרוינד לצל"ש מטעם אלוף פיקוד-המרכז. הוא וחבר החובשים עשו ביום ההוא במסירות-נפש עבודה נפלאה בהצלת נפשות תחת האש ובשעות הפינוי שלאחר הקרב.

טוראי אלי נקש, שנשלח להזעיק את הרופא, ראה בדרך את אליקום קזנובסקי ז"ל נופל באש שני לגיונרים שהסתתרו במחילה. אלי נקש ניהל עמהם קרב, ולעזרתו בא המ"מ דן י' ויחד חיסלו את הלגיונרים במחילתם.

גופת המג"ד פונתה. בתוך כך נראה כוח מפלוגה ג' כובש את ה"אצבע", ולגיונרים שנסוגו מן הגזרה המרכזית נראו רצים לעבר ה"אצבע". עוד המ"פ אלי מנסה להודיע בקשר למ"פ פלוגה ג' שחיילי אויב באים מערפו, והנה נחתה ההפגזה הקשה על ה"אצבע". אלי היה סבור שזוהי פתיחה להתקפת-נגד של הלגיון ומיד קרא לכוח-העתודה שלו וערך את הפלוגה להתקפה על ה"אצבע". במהרה נתברר שהלגיון אינו תוקף, אבל רבים נפגעי ההפגזה על ה"אצבע". מיד הפנה אלי את כל העתודה שלו לפינוי נפגעי פלוגה ג' על ה"אצבע". התברר שיש צורך לפרוץ מחסומים לשם פינוי הנפגעים ברכב. אבל לא נמצאו האמצעים לכך. החבלן יהושע זהרן גילה יזמה ותושיה רבה בהפעלת כלי-רכב מקומיים (אזרחיים) להסעת הנפגעים סמוך ככל האפשר לתחנת-האיסוף הגדודית, ומשם באלונקות אל התחנה. עבודת החילוץ והפינוי היתה קשה מאוד ונמשכה שעות ארוכות.

תוך כדי פינוי נפגעים של פלוגה ג' הוסיפה פלוגה ד' לטהר את הבתים ולרדוף באש אחר האויב הנסוג. בשעה 23-00 הוחלפה הפלוגה על-ידי כוח של חק"ש, והוסעה לשטח כינוס חדש.

הפלוגה המיוחדת בקרב אבו-תור
בקבוצת-הפקודות לקרב אבו-תור, שנערכה ביום ג' בבוקר בשטח הכינוס הגדודי בירושלים, הטיל המג"ד על הפלוגה המיוחדת,

תושבי הסביבה, שהשפיעו על הפלוגה משקאות וסיגריות וגילויי חיבה והתרגשות, והכבידו על מתן הפקודה (בשקט). בגלל איחור בהעברת הציוד של הפלוגה ממוצב מבשרת-ירושלים, הקצה המג"ד לפלוגה אוטובוס לסייע בהעברתה ממקום הריכוז לעמדת ההיערכות. הפלוגה כולה נדחסה לתוך האוטובוס, ורבים עלו על הגג, ובשירה ספונטאנית סוערת של "הבאנו שלום עליכם" יצאה לדרך. בשעה 14-27, דקות ספורות לפני המועד שנקבע להתקפה, הגיעו למקום ותפסו מחסות בתוך בתים וחיכו להוראות המג"ד, באותה שעה עברה לידם פלוגה ב' והם איחלו לה הצלחה. אך עברה פלוגה ב' על פניהם והנה נחתה עליה הפגזת-אויב מרוכזת ויעילה (על הפגזה זו ותוצאותיה עיין להלן בפרק על פלוגה ב'). ההפגזה איימה גם על פלוגה ד' ולכן הקפיץ המ"פ את הכוחות לעמדות הזינוק והפריצה, כדי לקרבם לעמדות-האויב ועלידי כך להבטיחם מהפגזה. ליד הגדרות פגש המ"פ את המג"ד ודיווח לו על המצב והודיעו שהוא מוכן לפרוץ. המג"ד אמר בהצלחה ועלה לעמדת "אריה" הישראלית כדי לפקח על הרתק הגדודי ולצפות על מהלך הקרב.

פריצת הגדרות נעשתה בפיקוד המ"פ בשלושה שלבים, במדויק לפי התכנית. הכוח בפיקודו של סגן דויד כבש את עמדת "אריה" הערבית, את הבית הסמוך ואת הבונקר בסערה ממש, לא היו לו נפגעים, ובעמדת "אריה" נמצאו 6 גויות של חיילי-אויב.

תוך כדי הקרב על עמדת "אריה" פרץ דן י' עם כוח ג' ויצא לכבוש את הצמתים שבכביש התחתון ולהתבסס בהם ולהיות רתק להמשך הכיבוש. עד כה היה המ"פ אלי עם כוח הפריצה ועם הכוח שכבש את עמדת "אריה", ועכשיו הצטרף לכוח ג'. כשהגיעו לכביש התחתון נפתחה עליהם אש מבית שבו התבסס האויב הנסוג, ובפקודת המ"פ הסתער כוח ג' על הבית וכבש אותו, וכוח ד' בפיקודו של סגן משה, שבינתיים נכנס בפריצה והתחיל לטהר את הבתים לאורך הכביש העליון, הוזעק באמצע הטיהור למטה כדי למלא את תפקידו של כוח ג'. לאחר כיבוש הצמתים ותפיסת עמדות בבתים השולטים הוחזר כוח משה (ד') להמשיך בטיהור הבתים לאורך הכביש העליון, בין עמדת "לולב" ל"בית-המחלקה". באותה שעה הופיע בשטח המג"ד עם חבורת-הפיקוד שלו. המ"פ אלי דיווח לו על המצב ושמע מפיו על המצב בשאר הגזרות;

את עמדת "אריה" הערבית ולטהר את כל הבתים בין עמדת "לולב" הערבית ל"בית המחלקה", להתבסס להגנה בכביש התחתון (המזרחי) של אבו-תור, ומשם לסייע לפי קריאת הקרב לפלוגה ג' בכיבוש האצבע (בית המוכתר). המ"פ אלי וחבר קציניו יצאו לסיור, לאחר שניתנה פקודת התראה לסמ"פ לצוות את הכוחות ולצייד אותם ללחימה בשטח בנוי. קבוצת הסיור הגיעה אל עמדת "אריה" הישראלית, ומשם יצאה לסיור בעצמה, בלי ליווי של אדם המכיר את השטח. מתוך העמדה עצמה לא היה אפשר לסקור את השטח, בגלל האש שניתכה עליה וקוצר שדה-הראיה. מכל מקום הספיקה הקבוצה לראות שהבעיה העיקרית היא פריצת הגדרות — שלוש גדרות: גדר-הגנה ישראלית, גדר-הגבול, וגדר-הגנה ירדנית, כל גדר במדרגה נמוכה מחברתה (הישראלית העליונה והירדנית התחתונה) ומצויה בשליטה של אש אויב גם מהר-ציון וגם מעמדות האויב שמנגד. המ"פ יצא בלויית סמל גד רווח בזחילה לאורך הגדר כדי למצוא מקום מתאים לפריצה. לא היה אפשר להרים ראש בגלל האש, וההתי-קדמות לאורך הגדר היתה קשה. לבסוף החליט המ"פ על מקום מתאים, וקרא למפקדי המחלקות. כל אחד מאלה ניגש בנפרד בקפיצות-קרב לראות את מקום הפריצה ואת התכנית בקוים כלליים. אז חזרה הקבוצה אל מפקדת הקו, ועל תצלומי אויר נקבעה חלוקת הכוחות והמשימות.

על פי הידיעות היתה מפקדת הקו העירוני הירדני מרוכזת באבו-תור. עמדת "אריה" הערבית היא בנין מבוצר בין שתי קומות, מאויש, וסמוך לה עוד בנין מבוצר ומאויש, ובין שניהם בונקר מקושר בתעלות אל העמדות, וממנו יוצאות תעלות-קשר בכיוונים שונים בשכונה.

בינתיים, עד הפגישה עם המג"ד, יצא המ"פ לסיור נוסף לאורך הגדר, כי דעתו לא היתה נוחה ממקום הפריצה שנבחר תחילה. ואמנם מצא עתה מקום מתאים יותר, ושוב הביא לשם את המפקדים והדריכם בדבר השינוי.

לאחר שאישר המג"ד את התכנית ונתן את הפקודה במלואה, יצאו המפקדים למקום שהתרכז הגדוד ושם מצאו את הפלוגה מאורגנת ומצוותת בפיקוד הסמ"פ. נעשו הכנות אחרונות וניתנה פקודה ותדרוך מדויק לפלוגה כולה (לדבר זה הפריעו במקצת

מסדר השחרור ברחבת הכותל

בטיהור העיר העתיקה

"הרובע היהודי בידל"

בדרך לשער האשפות

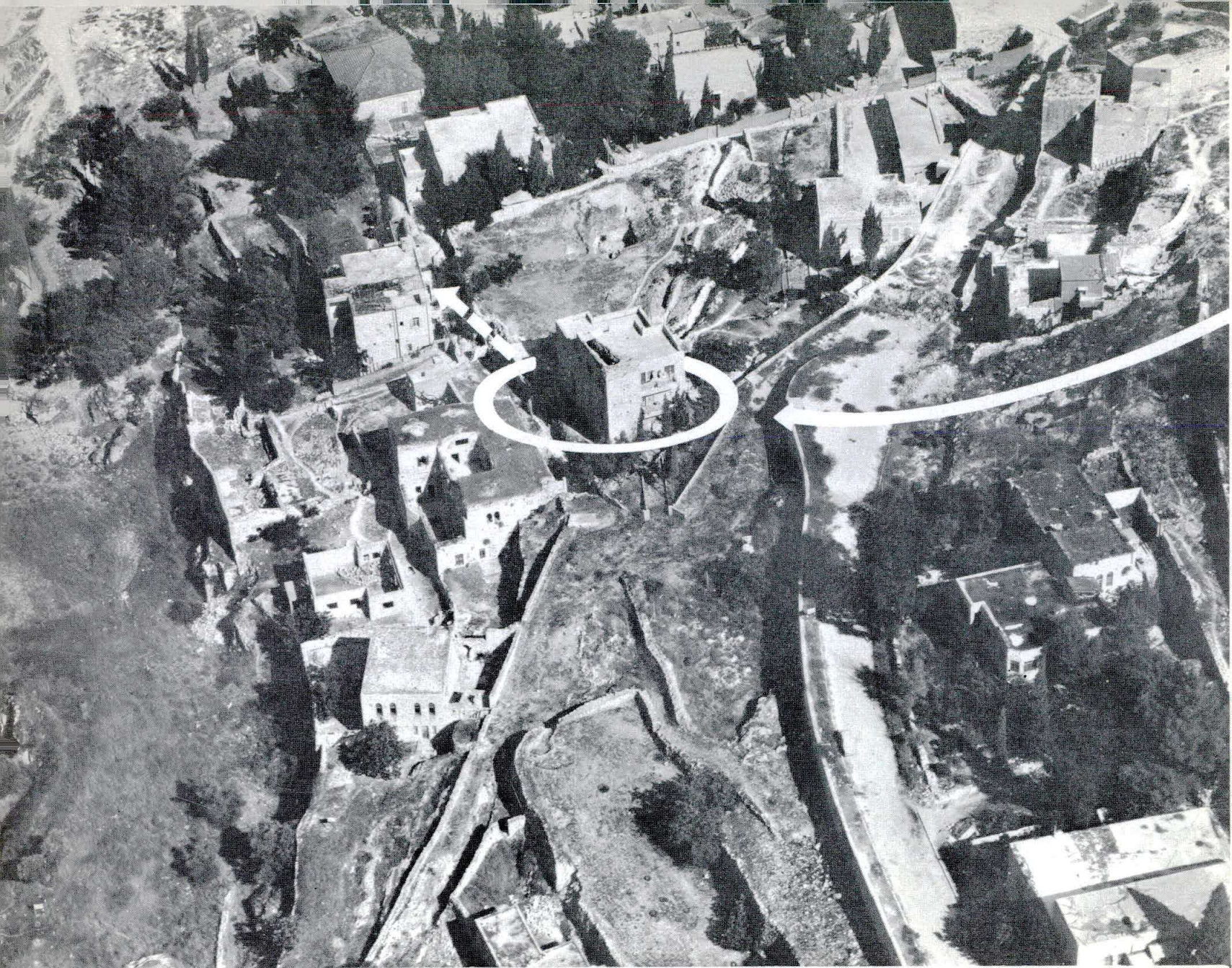

הפריצה לעיר העתיקה

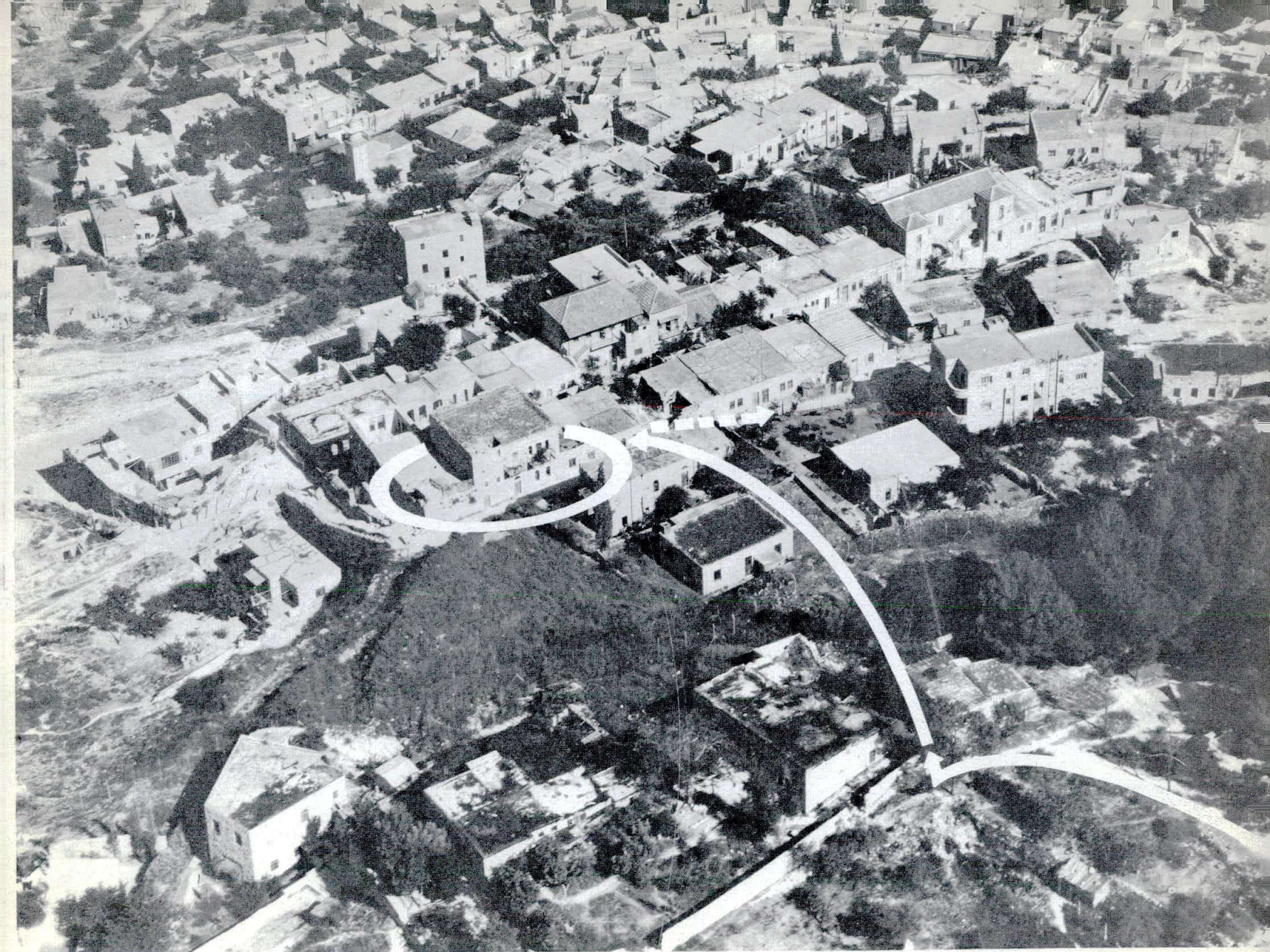

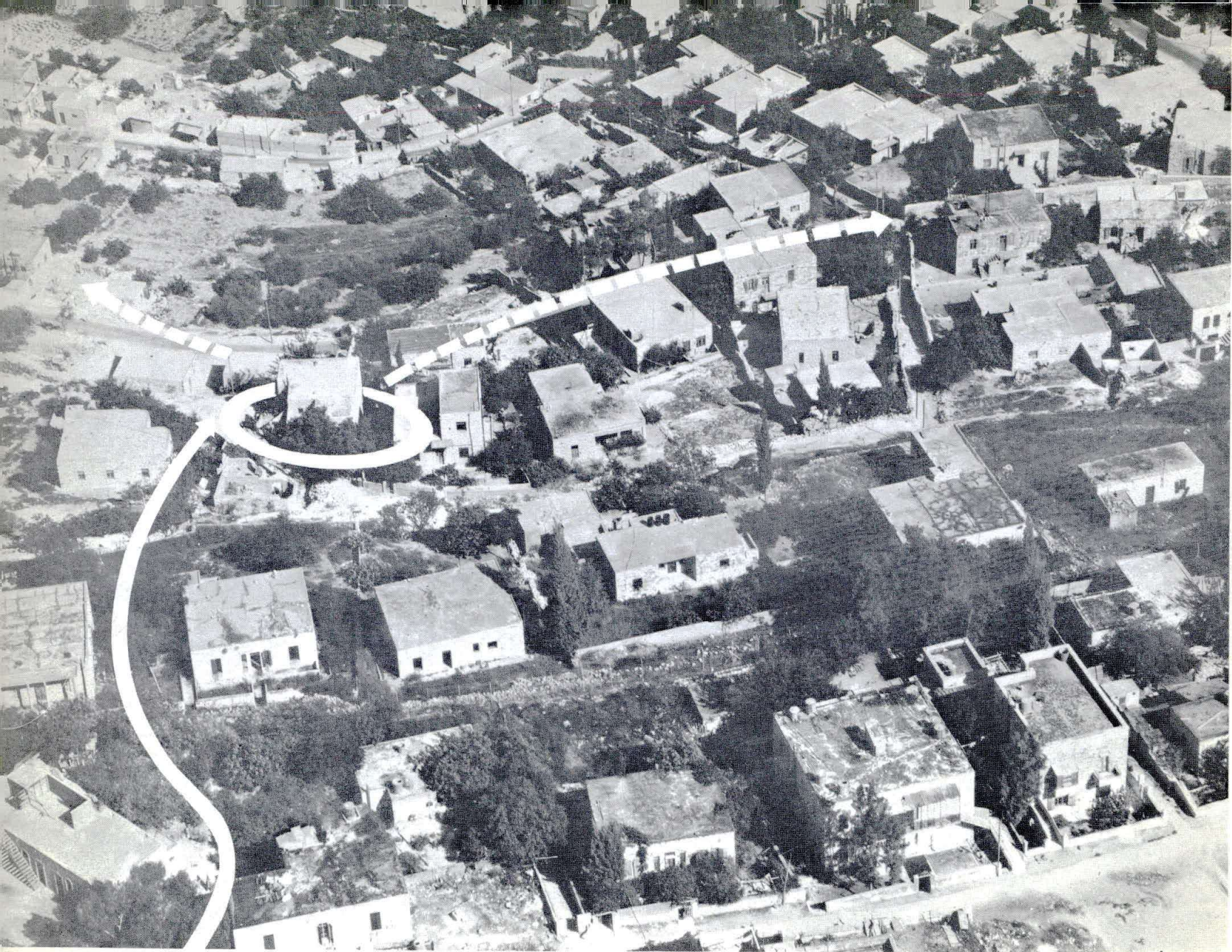

התקפת פל' ב' בעיגול — בית התרסיס הצהובים

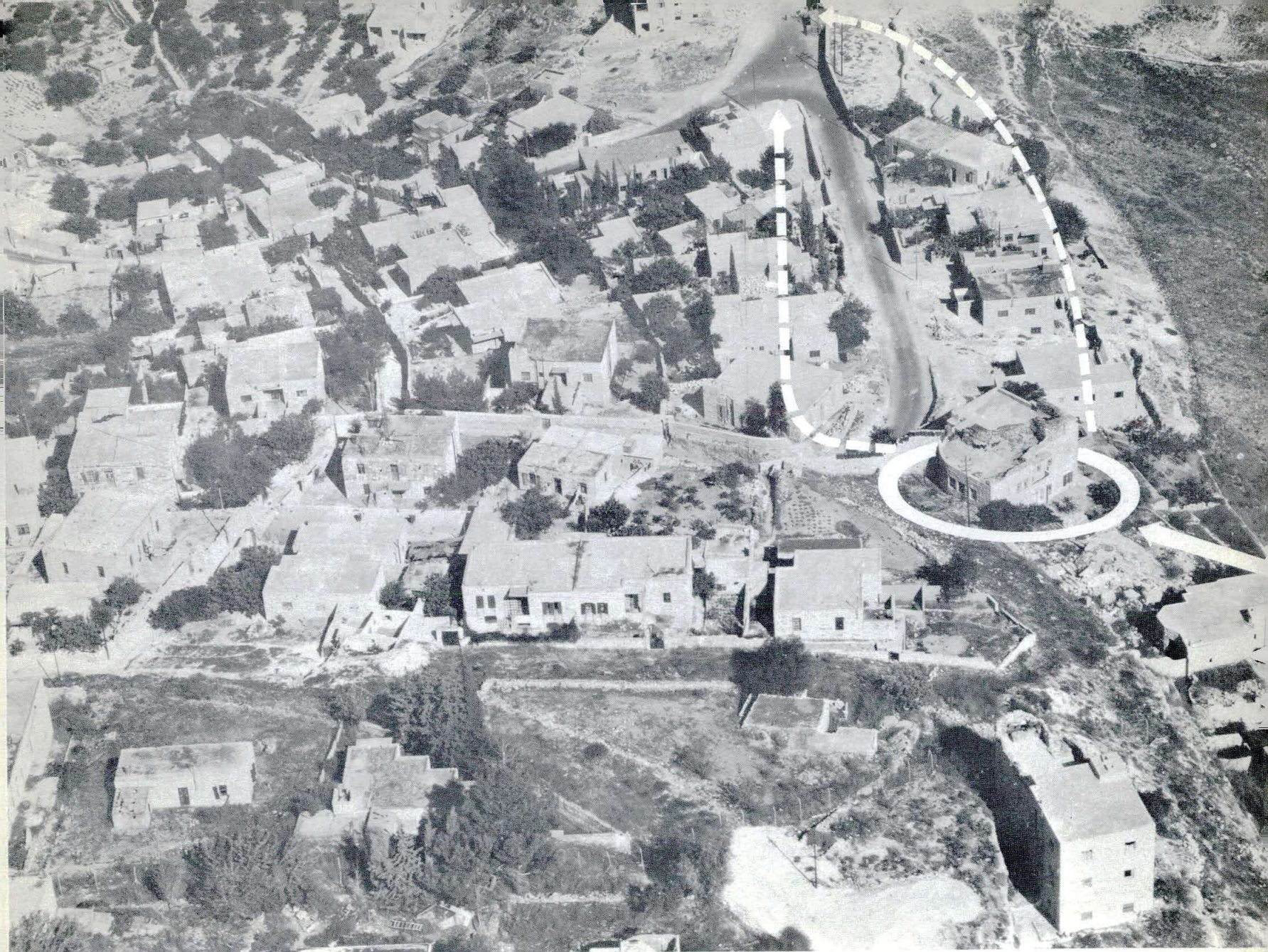
בעמודים הבאים: בדרך מהר ציון אל שער־האשפות

תקפת הפל' המיוחדת. בעיגול — "בית המחלקה"

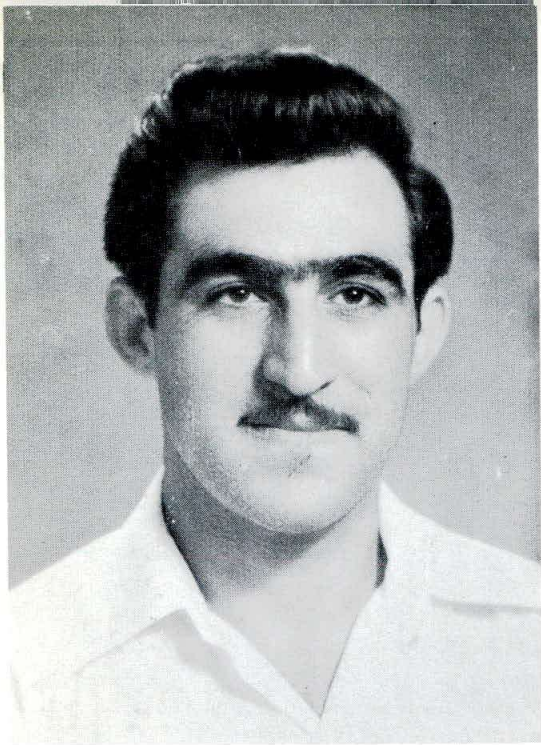
התקפת פל' ד' בעיגול — עמדת 'אריה' הירדנית

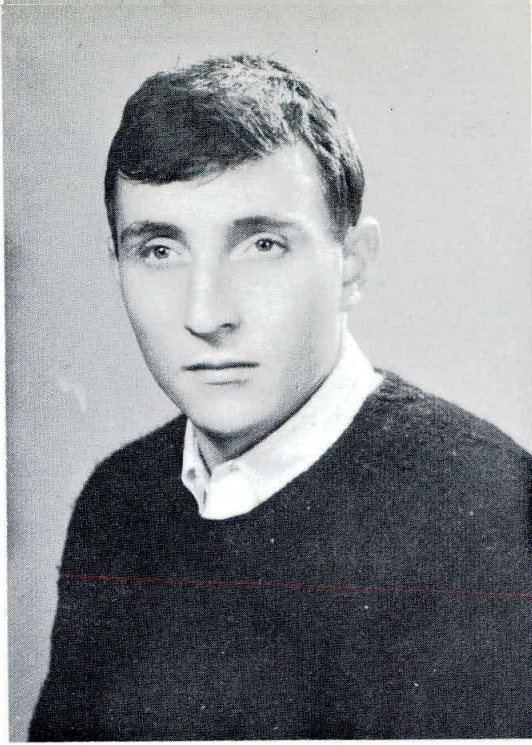
התקפת פלוגה ג' בעיגול — עמדת "לולב" הירדנית

קבוצת פקודות לקרב אבותור — המגיד מיכה פייקס ז"ל חבוש במצחו לאחר שנפצע בכיבוש הרדאר

טוראי רפאל רפאלי ז"ל

סמל רמי רוז (אברהם ברזובסקי) ז"ל

טוראי מאיר רול ז"ל

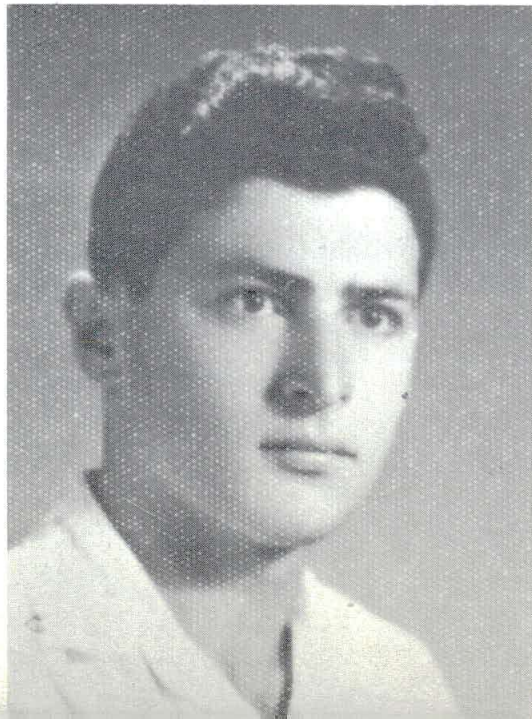

טוראי פנחס קריספל ז"ל

רב"ט אליקום קזנובסקי ז"ל

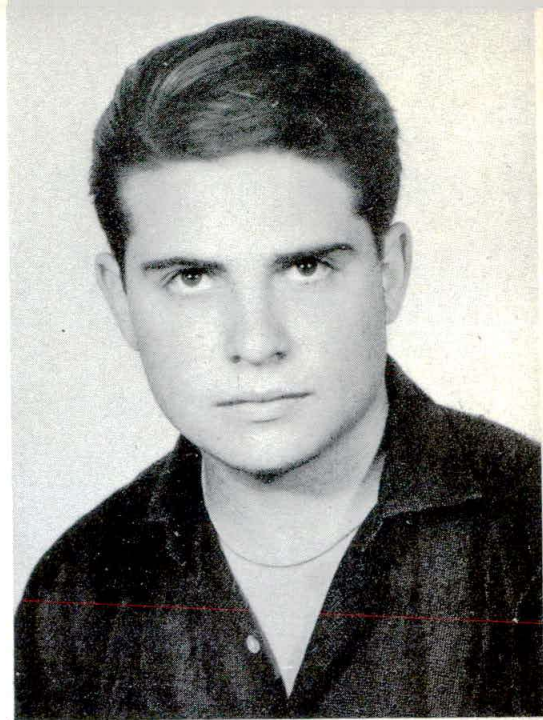
רב"ט יעקב קפוטה ז"ל

טוראי אלברט עמר ז"ל

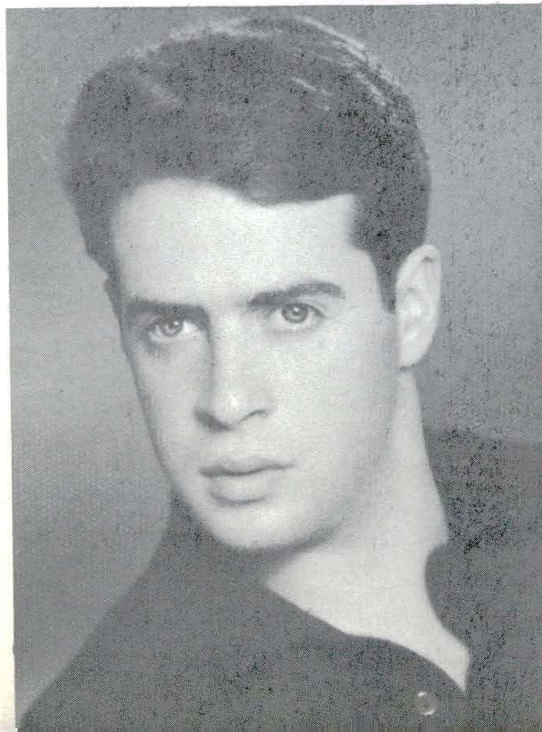

טוראי יצחק ממון ז"ל

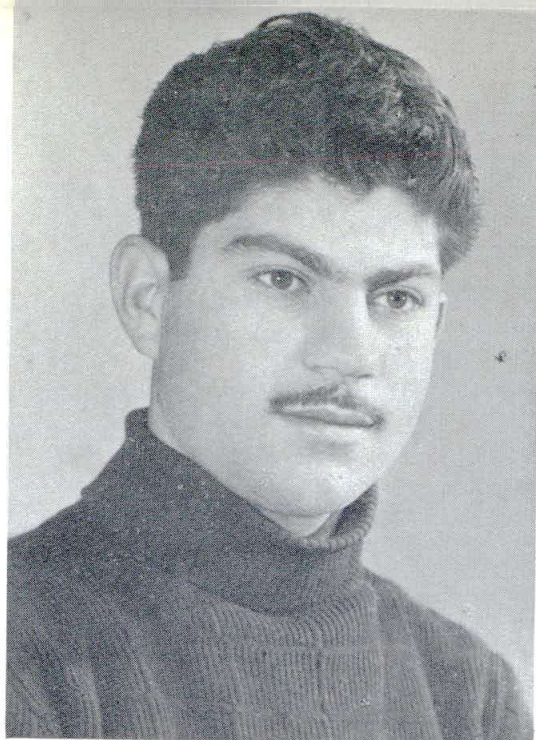
רב"ט עמי ליטבק ז"ל

טוראי מוריס מפודה ז"ל

טוראי נסים מעתוק ז"ל

טוראי יהודה בראשי ז"ל

טוראי יעקב ביבי ז"ל

סגן יהונתן יחיל ז"ל

טוראי יוסף גילה ז"ל

סגן-אלוף מיכאל פייקס ז"ל

ח ל ל י נ ו ז " ל

שמצפון לכביש הדרומי, עד צומת הכביש התחתון. שלב זה ייעשה בידי אותם הכוחות.

שלב ג': מאוחר יותר, לפי הצורך והמצב בשאר גזרות החזית, יתפוס כוח בפיקודו של סגן יעקב רוטבליט את המשך השלוחה הדרומית של אבו-תור, המכונה "האצבע", ויתפוס בה כמה בתים וביניהם בית-המוכתר, וינצל את ההצלחה וירדוף באש אחר האויב הנסוג לרוחב החזית.

בשעה 14-25 הגיעו הכוחות לעמדת ההיערכות בעורף עמדת "לולב" הישראלית. בחסות הסיוע יצאו באיגוף ימני כדי להגיע אל "לולב" הירדנית מדרום, עברו בדרך-כלל במסתור בין בתים נטושים, ובמקומות החשופים עברו בחסות נרעשן. בדרך טיהרו בתים ברימונים וירו בבזוקה אל עמדות רחוקות יותר. בראש הלך כוח-גבי ועמו מפקד הכוח והחבלנים, ואחריהם כוח-יחיל, ולבסוף כוח-יעקב. הגדרות נמצאו רעועות וסולקו בידיים. כוח-גבי הגיע אל רגלי "לולב" הירדנית ותפס את הכניסה אליה. מפקד הכוח הורה לגבי להמשיך עם חלק מאנשיו ולעבור את הכביש העליון ולפתוח בטיהור הבתים עד הצומת התחתון. גבי ואנשיו נעו הלאה במהירות, החליקו מקיר עפר תלול לעומק כשלושה מטרים אל הכביש העליון, עברו אותו במהירות ונכנסו בשער של גדר גבוהה אל גוש-הבתים שממזרח "לולב" ומצפון לכביש הדרומי. שם טיהרו את הבתים עד שתפסו עמדות לבסוף בבית שנשקף אל הצומת התחתון ואל בית-המוכתר.

עד שגבי ממשיך בדרכו נכנס מפקד הכוח עם סמל ישראל זהבי ואנשיו אל "לולב", והם טיהרו אותה והציבו בה כלים. כשהגיע כוח-יחיל לא היה בו צורך עוד לטיהור "לולב" והוא נשלח לעבור את הכביש ולהצטרף אל כוח-גבי בטיהור גוש-הבתים עד הצומת התחתון. כוח-יחיל נערך חוליות-חוליות של ארבעה אנשים למעבר הכביש. ברביעיה הראשונה היו מפקדי הכוח, סגן יהונתן יחיל והסמל שלו רמי רוז, ועמם יעקב ביבי ורפאל רפאלי. פתאום נשמעו יריות וכל הארבעה נפלו על הכביש. אחר-כך נתברר שכולם נהרגו. שאר הכוח נעצר; לא היה ברור מנין נורתה האש ונעשו נסיונות קדחתניים בתחבולות שונות לאתר אותה, ובינתיים ירו האנשים ב"לולב" אש לכמה כיוונים. לבסוף נתגלתה עמדת ירי, והבזוקאי יהודה בראשי עלה אל הגג כדי לחסלה

משם, אבל עד שהוא מכוון את הבזוקה פגע כדור בראשו והוא נהרג. סגן המפקד, בני, נזעק אל המקום, וכשנתברר לו המצב, יצא לבדו וטיהר את שורת הבתים שמצפון לעמדת "לולב" לאורך הכביש העליון, למערבו, עד שהגיע לבסוף לעמדת צלף ירדני בודד, הטיל לתוכה רימון וחיסל את הצלף בצרור. ייתכן שאותו צלף כבר נפצע קודם לכן ביריות המקלען שדמון, שבחיפוי פניה בינתיים החובש הפלוגתי אורי ועוזריו את ההרוגים מן הכביש. בינתיים הודיע מפקד הכוח למג"ד כי "לולב" בידו. המג"ד הורה לצאת מיד לכיבוש "האצבע", כי כוחות האויב נראו נסוגים לרוחב החזית כולה כלפי מטה, ומן "האצבע" אפשר לנצל יפה את ההצלחה על-ידי אש לרוחב החזית על דרך האויב הנסוג.

כוח-יעקב יצא לדרך באיגוף ימני, בשטח הבנוי שמדרום לכביש הדרומי. גבי ואנשיו, שהיו מצפון לכביש הדרומי, בסביבת בית-הספר של הכפר, הנחו את כוח-יעקב בצעקות אל יעדו וסייעו להם באש. במהרה כבש כוח-יעקב את בית-המוכתר והבתים הסמוכים לו. עוד הכוח מתארגן ומציב את כליו לרדיפה באש אחר האויב, והנה נחתה עליו הפגזה קטלנית. תוך דקות ספורות נהרגו ארבעה אנשים ונפצעו אחד-עשר. סגן יעקב רוטבליט עצמו נפצע קשה, והרץ שלו, עמי ליטבק, נהרג על ידו. החללים האחרים היו יוסף גילה, נסים מענתוק ומוריס מפודה. ההפגזה נפסקה כעבור זמן קצר.

חילוץ הנפגעים היה קשה מאוד. היה צורך להוריד פצועים קשה מגגות בתים, ולשאתם בדרך קשה אל תחנת האיסוף הגדודית. סגן מפקד הכוח, בני, מיהר אל האצבע והחל בארגון הפינוי, וכן חשו אל המקום החובשים בראשותו של סמל אורי מתתיהו והגישו עזרה. ובינתיים נזעקה פלוגה ד' לעזרת פלוגה ג, ופינתה את נפגעי כוח-יעקב (עוד על כך עיין להלן בסיפורה של פלוגה ד').

לאחר חשכה הוחלף הכוח בכוח אחר ויצא אל שטח כינוס חדש.

פלוגה ד' בקרב אבו-תור

בקבוצת-הפקודות הראשונה לקרב אבו-תור, שנערכה ביום ג' בבוקר בעין-כרם, הוטל על פלוגה ד' בפיקודו של סרן אלי לכבוש

הקרב על אבו תור

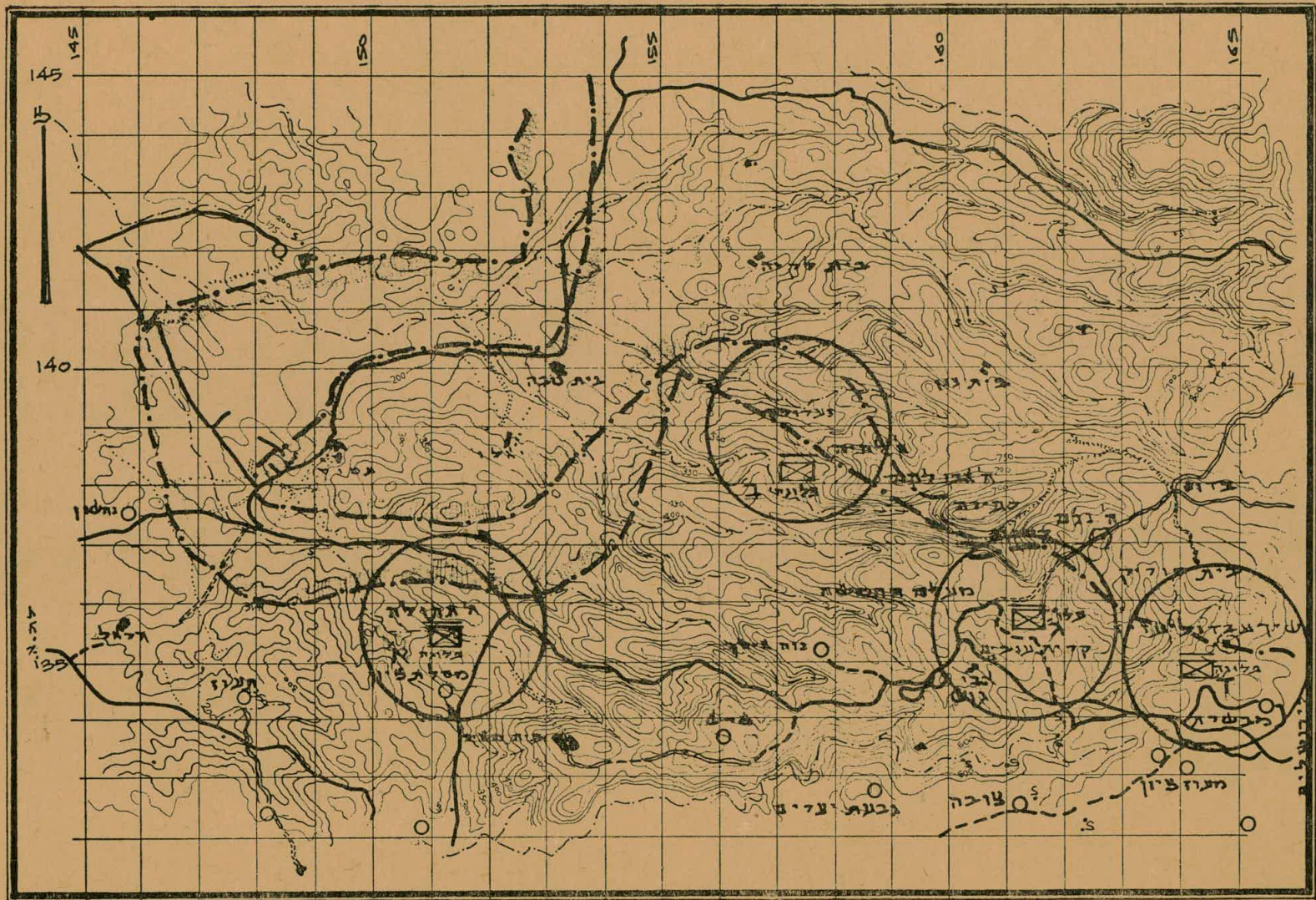
לפי הנתונים האלה החליט המג"ד על התקפה בעת ובעונה אחת בארבעה מקומות לאורך החזית, בארבעה כוחות המבוססים על הפלוגות. ההתקפה כוונה על ארבעה מעוזים עיקריים של הקו הירדני, ואלו הם: עמדת "לולב" הירדנית מדרום; עמדת "אריה" הירדנית במרכז; "בית-המחלקה" ולאחריו "בית התריסים הצהובים" מצפון. לאחר ההשתלטות על אלה היתה כל הפלוגה אמורה לטהר את הגזרה שהוקצתה לה ולהיאחז בה. בהתקפה השתתפו ארבע פלוגות רובאיות — ג', ד', ה' ("המיוחדת") וב'. הפלוגה המסייעת בפיקודו של סרן פ' חילקה את חבלניה ומקלעניה בין הכוחות, לפי הצורך והמשימה, ורגמיה נתנו סיוע. מכאן ואילך נספר בנפרד את סיפורו של כל אחד מארבעת הכוחות שכבשו את אבו-תור, לפי הסדר מדרום לצפון.

פלוגה ג' בקרב אבו-תור

בקבוצת-הפקודות שנערכה בעין-כרם ביום ג' בבוקר הוטל על פלוגה ג', בפיקודו של סגן משה, לפרוץ אל הגזרה הדרומית של אבו-תור דרך עמדת "לולב" הירדנית ולטהר את הגזרה. עמדת לולב — בנין מבוצר בן שתי קומות וגג של עמדות — היתה המעוז הדרומי הקיצוני של קו-הביצורים הירדני הקדמי באבו-תור, וחסמה את הדרך הדרומית המוליכה מאבו-תור הישראלית מזרחה, וכן שלטה על קטע הכביש הדרומי המוליך מן הכביש העליון אל הכביש התחתון של השכונה הירדנית. קבוצת-הסיור יצאה אל השטח וצפתה אל היעד מעמדת "לולב" הישראלית. נקבעה התכנית ודרך הגישה. ואלו שלבי התכנית: שלב א': פריצה וכיבוש "לולב": כוח בפיקוד מפקד הכוח ינוע מחולק לשני כוחות: כוח אחד, בפיקודו של גבי, יהיה החוד, יפרוץ מדרום בסיוע מארמון-הנציב ובסיוע קרוב מעמדת "לולב" הישראלית (שבה ישבו אנשי חק"ש), ויתפוס את פאת היעד, כלומר, את השטח שלרגלי עמדת "לולב" ואת הכניסה אליה. לאחר-כך ייכנס הכוח האחר, בפיקודו של סגן יהונתן יחיל ז"ל, אל עמדת "לולב" ויטהר אותה. שלב ב': מעבר הכביש העליון וכיבושו וטיהורו של גוש-הבתים

אבו-תור היא שכונה במזרח ירושלים, בין הר-ציון מצפון וארמון הנציב מדרום, על גבעה ארוכה ששיאה הולך מצפון לדרום ומדרונה המערבי הקצר יורד אל תחנת-הרכבת ודרך בית-לחם, ומדרונה המזרחי הוא רחבי-ידיים ועמוק ושלוחותיו יורדות אל נחל-קדרון ואל גיא בן-הנוס. למן מלחמת השחרור היתה השכונה מחולקת לשנים: חלק ישראלי בשיא הגבעה ובמערבה, וחלק ירדני במורד המזרחי הגדול. בין שני החלקים עברו מצפון לדרום לכל אורך השכונה גדר-גבול, וגדרות-תיל משני צדיה. אבו-תור הערבית היתה איפוא שטח בנוי ומיושב, ולכיבושה נדרשה לחימה בשטח בנוי, שהיא צורת קרב מן המסובכות. ביצורי הלגיון היו מבוססים על גידור הגבול ועל שורה של מעוזים בבתים מבוצרים לאורך הקו ועל רשת של תעלות-קשר ועמדות כלפי מערב, דרום וצפון. ביום ההתקפה היה שטח ארמון הנציב, השולט על אבו-תור מדרום, בידי צה"ל; מצפון שלטו הירדנים באש ובתצפית מן החלק הערבי של הר-ציון ומחומת העיר העתיקה על אבו-תור היהודית והערבית. ממזרח היו יחידות קדמיות של הלגיון, ובכלל זה טנקים, על רכס אבו-דיס ובצומת עזריה.

התפרסות הגדוד בתקופת הכוננות

לירושלים. הרכב שעמד לרשות הגדוד היה מועט, והיה צורך להשאיר לפי שעה חלק מהציוד שאינו דרוש לעצם הלחימה ולנוע עם החיילים והציוד הקרבי בלבד. התנועה נעשתה ב"נאג-לות", בשני אוטובוסים וברכב הגדוד, עם דמדומי שחר. כך הועברו אל עין-כרם כל הפלוגות, חוץ מפלוגה א'. פלוגה זו פעלה בשני הימים הראשונים של המלחמה בנפרד ובמנותק מן הגדוד, ולכן נספר תחילה בקיצור את סיפור מעשיה שלה ביום ב' וביום ג', ה-5—6 ביוני.

כזכור ישבה פלוגה א' זמן-מה במוצב "חתולה", סמוך ממערב לשערה-הגיא, מול מוצבי הלגיון שבסביבות דיר-אויב ויאלו, ומשנערכה החטיבה מחדש הוצאה משם ואת המקום תפסה פלוגת חק"ש. ביום ב', יום פרוץ המלחמה, נמצאה הפלוגה באי-מונים באזור המסרק. בשעה 14-00 הגיע רץ אל מפקד-הפלוגה סרן יעקב ("יאקי"), והזמינו אל המג"ד. במפקדת-הגדוד אמר המג"ד ליאקי; "אתה מתחיל במלחמה". היו ידיעות שהאויב עלול לתקוף את מוצבי "חתולה", והמג"ד הורה ליאקי לרדת עם פלוגתו לשם. בינתיים כבר הורה המג"ד לסמ"פ א', סגן אביגדור, לנוע עם הפלוגה ברגל מן המסרק אל הכביש הראשי אל מקום מפגש עם המ"פ ליד תחנת-הדלק של שערה-הגיא. המ"פ יצא לדרך ומצא את הפלוגה כחצי קילומטר לפני תחנת-הדלק. התברר שהפלוגה נתקלה על הכביש באש-צליפה מדיר-אויב, וקת-העוזי של אחד המ"כים נפגעה, ורק בדרך-נס לא היו נפגעים.

מיד החליט המ"פ לעקוף את שערה-הגיא והפלוגה עלתה בטיפוס קשה אל קו הרכס הדרומי ועברה לערך במקום שעובר היום מעל לשערה-הגיא הכביש החדש מהר-טוב. עם חשכה הגיעה הפלוגה אל מוצב "חתולה", ומג"ד גדוד החק"ש שפלוגתו ישבה במקום מסר ליאקי את המוצב. היה צורך להתארגן מהר. התברר שבשעות היום נחתה על כוח החק"ש הפגזה כבדה. ב-22-00 היה

הכל מוכן לקדם פני התקפה. תחת פיקוד הפלוגה היתה מלבד פלוגת החק"ש גם תגבורת של עתודת שריוניות של צנחנים מפיקוד-המרכז. ב-03-00 (בזמן ששאר הגדוד החל לנוע מאבו-גוש אל עין-כרם) כבש כוח של שריון את משטרת-לטרון והוסר האיום מעל מוצב "חתולה". עד שעות הצהריים של יום ג' ה-6 ביוני, הוסיפה הפלוגה לפעול תחת פיקוד גדוד החק"ש, והת-קדמה עמו בעקבות השריון כדרג ערפי. לאחר שכבשה חטיבת השריון את מוצבי בידו, נחתה על הפלוגה הפגזה קשה של מרגמות 120 מ"מ, במדרון הדרומי שלרגלי מוצבי בידו. כל אותו זמן לא פסק יאקי מ"לנדנד" לפיקוד שהוא רוצה לחזור אל גדודו. בשעה 13-00 של יום ג' קיבל רשות לחזור ולהצטרף לגדוד. רכב לא היה והדרכים היו משובשות וחסומות בשיירות של דרג האספקה של השריון. הפלוגה יצאה אל אבו-גוש ברגל. שם הורה יאקי לסגנו להוסיף ולקדם את הפלוגה לעבר ירושלים בכל דרך שתמצא לו, והוא עצמו קפץ למכוניתו הפרטית ונסע אל עין-כרם. בעין-כרם הודיעו לו שהגדוד יצא אל אזור הבריכה במושבה הגרמנית. יאקי נסע והגיע לשם לפנות ערב. "איפה מיכה"? שאל אנשים מפלוגת-המפקדה שהיו במקום. "הנה הוא" אמר נהג מכונית שהגיעה זה עתה והורה בידו לאחור. יאקי ניגש לשם. במכונית היתה מונחת גופתו של המג"ד, סגן-אלוף מיכה פייקס ז"ל.

איך והיכן נפל מיכה? נחזור לסיפור מעשיו של הגדוד למן שחר יום ג' ה-6 ביוני.

עד שהגדוד עובר לעין-כרם נקרא המג"ד לקבוצת-פקודות חטי-בתית. כשחזר לעין-כרם נקראו המ"פים וקציני מטה-הגדוד לקבוצת-פקודות על תצלומי-אוויר של האזור שבו יועדה משימה לגדוד — אזור שכירושלמים הכרנו אותו רק באורח כללי ביותר; משימת הגדוד היתה לכבוש את שכונת אבו-תור הערבית.

נשמעו מן הכביש הראשי לירושלים רעמי שיירת טנקים וזחלמים של חטיבת-שריון בעלותה לכיוון ירושלים — מחזה מרהיב-עין ומעודד. באותה שעה עדיין לא שיער איש בקבוצת-הפקודות שעתידה חטיבת-שריון זו "לגנוב" את המלחמה שבה הם דנים עתה.

מאזור מבשרת-ירושלים מול מוצב הקסטל, מעבר לכביש, נראו זחלמים מחטיבת-השריון הזאת נעים עוד לפני כן, והסמג"ד לא ידע אל-נכון מה הכוח הזה, והיה סבור שהוא שייד ליחידת-הסיור החטיבתית. הלגיון גילה אף הוא את הזחלמים והנחית עליהם אש רצחנית. סמוך לשעה 16:30 (במפקדת-הגדוד אך זה נסתיימה קבוצת-הפקודות) שמע הסמג"ד במוצב מבשרת-ירושלים את הצעקה: "המפקד, טנקים באים מכיוון הבריכה" — זו הבריכה שמקומה בעורף המוצב, בינו ובין הישוב מבשרת-ירושלים. הסמג"ד היה מופתע, כי לא נמסר לו כלום על תנועת כוחות כזאת של חטיבת-ירושלים — שאלו הם כוחות של חטיבה אחרת לא העלה כלל על דעתו; למן ההתחלה שררה ההרגשה שחטיבת-ירושלים תצטרך "להסתדר" בכוחות עצמה. האנשים במוצב לא ראו בעלות חטיבת-השריון לכיוון ירושלים; תשומת-הלב והתצפית היו מופנות לכיוון האויב.

מיד קפץ הסמג"ד מוישה תחת אש ההפגזה אל הטנקים כדי לתאם מהלכים עם מפקד היחידה. מסתבר שגם מפקד פלוגת-הטנקים, נתן שמו, היתה לו בלבו תרעומת שלא הודיעוהו שמצויה במקום פלוגת צה"ל מחופרת, כי מוישה מצא אותו צורח מפני מה אין מפנים את מאהל-הפלוגה מלפני הטנקים ומדוע אין מתאמים אתו, וכדומה. אין צריך לומר שבמהרה מצאו שני המפקדים המופתעים שפה משותפת לגופו של ענין. מפי נתן שמע מוישה לראשונה שחטיבת-השריון פועלת בגזרה בשני צירים: ציר הקסטל — שיח' עבד אל-עזיז וציר מעלה-החמישה — הרדאר. מוישה הותיק בשטח, מסר לנתן הסבר על היעדים ועל חגורות-המוקשים, והציע לסייע לשריון באש מקלעים בינוניים ומרגמות. באין פנאי להקים רשת-קשר כדת וכדין הוסכם שהאש תונחת לפי תצפית-אש. וכך היה. לא ארכה השעה והשריון הסתער על שיח' עבד אל-עזיז, ועם רדת הערב היה המוצב בידי צה"ל.

בינתיים נודע הדבר למג"ד והוא מיהר עם המ"פים לראות מה אפשר ל"הציל" מן המלחמה "הגנובה" על הציר השני, ציר מעלה-החמישה — הרדאר. אכן, היה בלב המפקדים משהו מן ההרגשה ש"עמל שנים עלה בתוהו"; לאחר כל ההכנות המדוקדות והאי-מונים ועבודת-הנמלים של המודיעין עולה השריון ו"לוקח" הכל. מכל מקום, "התערבות" השריון היתה "משכנעת" מאד וברור שנתקבלה גם בהרגשת הקלה, כי התקפת גדוד-רגלים על המור צבים המבוצרים, אף-על-פי שלא היה בגדוד ספק בהצלחתה, היתה קשה יותר ועולה ביותר דם, כפי שעתיד היה הגדוד לחזות מברשו ומדמו למחרת, במקום אחר.

אתא לילה, ומוישה הרגיש עצמו מיותר לחלוטין מול מוצב שיח' עבד אל-עזיז הכבוש, בשטח שרק לפני שעה קצרה היה קו החזית, והוא ביקש הוראות לזוז. במהרה באה ההוראה "להתקפל" עם פלוגות ג' וד' לכיוון מוצב "סנטוריום" במעלה-החמישה ולהיות מוכנים להתערב בכיבוש הרדאר. הדרך אל ה"סנטוריום" היתה זרועה כל-ירכב לוחמים ומובילים של חטיבת-השריון שעלתה על מוצב הרדאר. התברר למג"ד שגם טרף זה "נגזל" ממנו.

מוצב הרדאר היה מן המוצבים הירדניים המבוצרים ביותר, מוקף חגורות-מוקשים וגדרות-תיל בעומק של עשרות מטרים. מחלקת-החבלה של הגדוד סייעה בידי פלסיו וחבלניו של גדוד-השריון התוקף לפנות נתיב בשדות המוקשים שחלקם נזרעו בידיה שלה. משארכה השעה ביקש המג"ד וקיבל רשות להכניס את הפלוגה המיוחדת מן העורף ולתקוף מוצב מאחורי המוצבים הקדמיים של הרדאר. הסיירים שהוליכו את הפלוגה הכירו יפה את השטח וידעו לעקוף שדות-מוקשים. הפלוגה בפקודו של רס"ן יעקב א' תקפה בלילה את המוצב וכבשה אותו, אבל מצאה אותו ריק; עד לאותה שעה כבר נסוג הלגיון מלפני השריון המסתער. (על כיבוש הרדאר וחלקו של הגדוד — "כוח פייקס" — בו, עיין "מערכות" גליון קצ"ה).

בשעות הלילה המאוחרות ניתנה הפקודה לגדוד לחזור אל בסיסו במשטרת אבו-גוש. הפלוגות יצאו לדרך ברגל. בינתיים התקשר המג"ד עם המח"ט וביקש רשות לעבור לחזית העירונית של ירושלים. בשעה 0300 לערך, לפנות בוקר יום ג' ה-6 ביוני, נתקבלה הוראת החטיבה להעביר את הגדוד אל עין כרם, סמוך

של שעות אחדות מראש, ובלי היתרונות של הכרת השטח שהיו להם באותה גזרה. אבל בזה אנו מקדימים את המאוחר, ונחזור תחילה אל בוקר יום ב' ה-5 ביוני.

באותו בוקר יום ב' נמצאה פלוגה ג' בשטח שלרגלי "הר אחירם", פלוגה ד' במבשרת ירושלים, פלוגות א' ב' וה' ("המיוחדת") באימונים. את הידיעה על פרוץ המלחמה קלטו חיילי הגדוד באשר הם מן הטרנזיסטורים. מיד נתחשמלה האוירה, והגדוד נכנס למצב של כוננות גבוהה. פלוגה א' ב' וה' רוכזו מיד סמוך למפקדת הגדוד באבו-גוש. שם ישבו מיד המג"ד והקמ"ן להכין את התכניות המפורטות למשימות ההתקפה אשר ציפו שתוטלנה של הגדוד — צירי תנועה, כיווני פריצה וכדומה. בגזרת פיקודו של הסמג"ד הציבה פלוגה ג' את כוחות-ההבטחה ונשארה במקומה. פלוגה ד' במוצב "מבשרת-ירושלים" נכנסה לעמדות. ניתנה הוראה חמורה להימנע מכל התגרות באויב.

בשעה 10-30 לערך נשמעו במוצב מבשרת ירושלים חילופי-היריות הראשונים בעיר. נראו פגזים מתפוצצים בגבעת-שאול וסמוך לבית-החולים "הדסה".

כל אותה שעה שרר במוצב שקט מתוח. סמוך לשעת הצהריים פתח הלגיון בהפגזה ממרגמות 81 מ"מ על מבשרת-ירושלים — על המוצב ועל הישוב כאחד. הסמג"ד ביקש רשות לפתוח באש, וניתנה הרשות להשיב אש רק בכלים שבהם יורה האויב, שלא "לחמם" את הגזרה.

בשעות הצהריים גברה ההפגזה על צומת הקסטל ועל הישובים מבשרת-ירושלים ומבשרת-ציון (קסטל), ואז השיב הגדוד באש מרגמות (81 מ"מ) על הכפר בית סוריק ועל מוצב שיח' עבד אל-עזיז. עדיין לא ניתנה רשות לירות בנשק שטוח מסלול, כי לא נראו מטרות ולא היה טעם לגלות את מקורות האש שלא לצורך. פלוגה ג' לא היתה מחופרת, ובהפגזת האויב נפל מבין חייליה רענו אלברט עמר ז"ל, החלל הראשון של הגדוד במלחמה.

סמוך לשעה 16-00 נקראו מפקדי הפלוגות לקבוצת-פקודות במפקדת הגדוד. שם הטיל המג"ד על המ"פים את משימות כיבוש המוצבים שיח' עבד אל-עזיז והרדאר, הוקצו משימות משנה לפלוגות והוטל על המ"פים לארגן את כוחותיהם להתקפה על פי המשימות. עד שקבוצת-הפקודות יושבת במפקדת-הגדוד

הנדסה חגורת מוקשים נגד רכב בין "הר אחירם" ובין מוצב האויב שיח' עבד אל-עזיז. יש לציין שחוליות-ההבטחה שכבו ממש על גדרות מוצב האויב אבל הפעולה התנהלה בשקט גמור והאויב לא הרגיש בה. היתה זו הכנה להתחפרות על "הר אחירם" ולביצורו.

עקב היערכות חדשה של החטיבה הוצאו כל הפלוגות מן המוצבים שהחזיקו, חוץ מפלוגה ד', שהוסיפה להחזיק במוצב מבשרת-ירושלים. הזמן הפנוי מפעילות מבצעית הוקדש כולו לאימונים אינטנסיביים. בגלל מצב הכוננות היה מרחק שטחי האימונים מוגבל, להקל את הזעקת הכוחות בשעת הצורך. המג"ד צפה משימות שאולי תוטלנה על הגדוד בגזרתו, ודאג לאמן את הגדוד בשטחים מתאימים ללחימה על היעד ובשטח בנוי. שטחים אלה נמצאו במוצבים המוכנים של מבשרת-ירושלים ובית-מאיר ובהריסות הכפר בית-מחסיר.

פלוגה ג' הוקצתה להתחפרות על "הר אחירם". ביום א' ה-4 ביוני, נעגבה קבוצת פקודות לתפיסת "הר אחירם" וההתחפרות. הסמג"ד, רס"ן משה ("מוישה שוונג"), היה האחראי להתחפרות ופיקד על שתי פלוגות, פלוגה ד' במבשרת-ירושלים ופלוגה ג' שיועדה להתחפר על "הר אחירם". על פי החלטתו הוצבו כוחות-האבטחה ביום א' עם לילה, ולפני עלות השחר (על יום ב') הגיע הכוח לרגלי "הר אחירם", וכשהאיר היום היו הכוחות ממוקמים בשטח המת שם, ומסתבר שהלגיון לא ידע על תוספת זו על הכוח שכבר היה מוצב באזור.

כל הימים ההם פעלו אנשי מחלקת המודיעין וסיירי הגדוד בפי-קודם של סגן יהונתן (ג'וני) וסגן אורן בתצפיות על היערכות האויב ופעילותו, באיסוף נתוני מודיעין, ערכו סיורים להכרת השטח והכינו עצמם לניווט כוחות הגדוד ולניהול קרבות בעת מלחמה. ה"קמבציה", בניצוחו של סרן דוד, התמצאה יפה בנתר-נים שיידרשו בשעת פעולה. כפי שכתב משה נתן בספרו "המלחמה על ירושלים": "לא היה עוד גדוד בחטיבות שלחמו בירושלים שהיה מוכן למשימתו כמו גדוד זה... חייליו של פייקס ידעו את מקומו של כל מוצב ירדני ואת מבנם המדויק של כל בית וכל גדר, כל בונקר וכל תעלה" (וכו', עיין שם). רצה הגורל ו"חייליו של פייקס" הוצרכו להילחם במקום אחר, על פי התראה

לקראת מלחמה

עוד בראשית תקופת הכוננות קיבל הגדוד תגבורת של חיילים, רובם אנשי העתודה האקדמיית. המג"ד החליט להקים עוד פלוגה, פלוגה ה', שנודעה בכינויה "הפלוגה המיוחדת", בפיקודו של רס"ן יעקב א'. לפלוגה זו צורפה גם מחלקת הסיירים. הפלוגה התאמנה כל ימי הכוננות, כי היתה גוף חדש ולא מגובש ואנשיה לא הכירו זה את זה. ואמנם נמצא מאמץ זה כדאי בפרוץ המלחמה.

כשבאה ההוראה תפס הגדוד מוצבים בקו הגבול הצפוני של הפרוזדור והתחיל מתחפר ומשפר עמדות קיימות. פלוגה א' התמקמה במוצב "חתולה", סמוך ממערב לשער-הגיא, מול מוצבי הלגיון הירדני שבסביבות דיר-איוב ויאלו וממערב להם, לאורך הקו הירוק; פלוגה ב' תפסה את חרבת "זערור", מצפון-מערב למוצב הירדני חרבת אבו-לחם, והוצרכה להתחיל בהתחפרות מבראשית, אף כי לא היו ברשות הגדוד די כלים הנדסיים לצורך זה, ובגלל ריחוקה גם היה הקשר עמה לא נוח. מכל מקום נעשה מאמץ מיוחד להקל עליה את משימתה; פלוגה ג' תפסה את מוצב "סנטוריום", מצפון למעלה-החמישה, על הדרך המוליכה אל המוצב הירדני החזק והמבוצר — מוצב הרדאר, שמצפון מזרח למעלה-החמישה, וכן מנגד למוצב חרבת-כפירה, שמצפון למעלה-החמישה; פלוגה ד' התמקמה במוצב מבשרת-ירושלים, מול מוצב-האיוב שיח' עבד אל-עזיז.

במסגרת ההתבצרות הניחו חבלני הגדוד, בפיקודו של סגן רמי, שדות מוקשים לרגלי המוצבים שיח' עבד אל-עזיז והרדאר. ביום ו', ה-2 ביוני, נמסרה לגדוד החלטת מפקדת החטיבה, שיש לבצע את התכנית הכללית להגנת אזור הקסטלי. מוצב הקסטל ומוצב מבשרת-ירושלים היו חפורים ומבוצרים, ונדרשו להם שיפורים בלבד. ואולם "הר אחרים" — שלווח שבמעלה נמצא מוצב-הלגיון שיח' עבד אל-עזיז והיא חולשת על מבשרת-ירושלים ועל כביש ירושלים — תל-אביב, וכן על ציר קסטל-בידו המתחבר לכביש רמאללה — "הר אחרים" זה לא היה חפור כלל. ההשגות תהות בביצור "הר אחרים" נבעה מן השיקול שלא "להרגיז" את הלגיון ולא להעיר ולא לעורר מתיחות שלא לצורך בחזית ירושלים, על-ידי הקידוחים והפיצוצים בשטח הסלעי. בערב שבת, בליל ה-2—3 ביוני, הניח הגדוד בסיוע פלוגת-

על גיוס הגדוד והתארגנותו אמר המג"ד סגן-אלוף מיכאל (מיכה) פייקס ז"ל: "ההתארגנות היתה מהירה בהחלט. אין לי ספק שבשעת הצורך היינו יכולים להיכנס לפעולה בערב היום שהת-יצבנו". אבל הגדוד לא הוצרך לפעול בערב ההוא, ולמן אותו ליל ה-23 במאי, שבו הוזעקנו בפעולת-גיוס מוצלחת מאוד בני-צוחו של קציין-הקישור גדעון, ועד פרוץ המלחמה ב-5 ביוני, היתה לגדוד שהות להתכונן יפה לכל תפקידי הלחימה שהיה אפשר להטיל עליו, לפי ההערכה, בגזרת הגבול הצפוני של הפרוזדור, שבה התמקם. למן היום הראשון הוחל באימונים אינטנסיביים בכל עת שהיתה יחידה פנויה מתעסוקה מבצעית, ועצם ההרגשה שהיתה בלב הכל, ש"הפעם זה רציני", שיוותה לאימונים ביתר תוקף ומוחשיות את המשמעות הנדושה אך הנכונה תמיד: זעה חוסכת דם.

תפקיד הגדוד היה להבטיח בגזרת החטיבה את הקו הכפרי הצפוני, למן מבשרת-ירושלים במזרח ועד שער-הגיא במערב. ביום 25 במאי קיבל הגדוד כוח של משמר-הגבול והתחיל מסייר עמו בדרכי-העפר שבשטח הנתון לפיקוחו. בלילות הוצבו מארבים כדי למנוע פעילות חבלנית בגזרת הגדוד ובעומק הפרוזדור.

לזכר חברינו הנופלים
ולזכרון בלבנו
באנו לספר בקצרה
את מעשיו של גדודנו
גדוד אפור אחד מחטיבת ירושלים
במלחמת ששת הימים

גדוד אפור אחד

במלחמת ששת הימים

חטיבת ירושלים

אלברט עמר
מיכאל פייקס
יעקב קפוטה
אליקום קזנובסקי
מנחם קריספל
מאיר רולל
אברהם רמיה רזוברזובסקי
רפאל רפאלי

יעקב ביבי
יהודה בראשי
יוסף גילה
יהונתן יחיל
עמי ליטבק
יצחק ממן
נסים מעתוק
מוריס מפודה

לחללי החטיבה שנפלו במלחמת ששת הימים
בקרב העקוב מדם בכבוש שכונת אבו-טור
ועל שחרור ירושלים והביאו לאחוד העיר.

ירושלים אייר השב"ז

גדוד אפור אחד

במלחמת ששת הימים

